

Rikke Jacobsen

«Rektor sa vi hadde mobbefri skole, men blant annet meg sjæl, og flere andre ble mobba hele tida» (Morten 19 år)

En kvalitativ studie

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for Humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
Institutt for pedagogikk
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2022 Rikke Jacobsen

Denne avhandlingen representerer 30 studiepoeng

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om ungdom som har fortalt om subjektive opplevelser knyttet til mobbing i skolen, og hva slags tiltak som ble gjort i skolen som organisasjon. Dette har vært en kvalitativ undersøkelse i form av en indirekte tilnærming. Hovedbudskapet med denne undersøkelsen har vært å tilegne seg innsikt i hvordan disse ungdommene har erfart mobbeopplevelsene i skolehverdagen.

Videre har jeg valgt 2 forskningsspørsmål som er følgende: Hva forteller ungdommene om egne erfaringer i forhold til mobbing? Hva forteller ungdommene om erfaringer knyttet til mobbing i skolen, og hvilke tiltak har skolen som organisasjon gjort?

Jeg har skrevet min oppgave i forbindelse med prosjektet Marginalisation and CO-Created Education (MaCE) som er knyttet til Erasmus-programmet. Prosjektet baserer seg på en *indirekte tilnærming* av ungdommer og hvilke erfaringer de har fra skolekonteksten, institusjoner og evt. skoleavbrudd. MaCE er et prosjekt som samarbeider på tvers av landegrensene i tilknytning til University College i Danmark, University of Cumbria i England og Universitetet i Sørøst-Norge. MaCE har en unik database med inntil 67 ulike intervjuer fra unge stemmer som har blitt utført av både forskere og medstudenter i forbindelse med prosjektet. Ungdommene som har deltatt er mellom 16 og 25 år. Gruppen er knyttet til de som selv har utdanning ved yrkesfagligbakgrunn der det er høyt frafall, skoleavbrudd, en tilknytning til NAV eller har en erfaring med å selv ikke tilhøre arbeidslivet eller ha fullført egen utdanning.

Ungdommene som har blitt intervjuet har gitt uttrykk for at det viktigste for dem var å føle seg verdsatt, akseptert og det å ha en tilhørighet i felleskapet som kunne føre til sosial aksept. Dette viser at det er viktig for ansatte i skolen å sette søkelyset mot inkludering og trygget i skolen. Det at voksne i skolen ga en form for omsorg blant elevene ved å være tøffe nok til å bryte inn tidlig i slåsskamper og ha null toleranse for mobbing. Det viste seg å gi en positiv ringvirkning som var enormt viktig for elevene ved at de følte seg ivaretatt av de voksne i skolen.

Med hovedfokus på elevenes erfaringer med mobbing i skolen og hvilke tiltak skolen skulle ha gjort ved å jobbe forebyggende mot mobbing blant for elevene. Hvordan kan ledelsen og de ansatte i skolen sikre et godt psykososialt miljø for alle elever som går på skolen. Teorien og analysen er grunnlaget for å få et bredere perspektiv i drøftingen.

Abstract

This Master thesis revolves around youths who have told about their subjective experience with bullying in school and what type of measures was done by the school as an institution. It has been a qualitative examination in the form of indirect approach. The main message of this examination has been to acquire knowledge in how these youths have experienced bullying in their daily school days.

Further on I have chosen 2 research related questions; What does the youth themselves say about their own experience in relationship to bullying? What does the youth say about their experience connected to bullying in school and measurements did the school as an organization do?

I have written this thesis in connection with the MaCE Marginalization and Co-Created Education project which is connected to the Erasmus program. The project is based on the *indirect approach* of youths and what type of experienced they have from school institutions and possible drop-out from school. MaCE is a project that cooperates across borders consists of University College in Denmark, University of Cumbria in England and The University of South-Eastern Norway.

MaCE have a unique database with 67 different interviews from young voices that have been done by both researchers and fellow students in connection with the project. The informants are between 16 and 25 years old. The group is associated to those that themselves have experienced to take education with vocational background where there is a degree of withdrawal, school drop-out, a connection to NAV or have experience with not being part of the working life or have finished their education.

The youths that have been interviewed gave the impression that the most important for them was to feel appreciation, acceptance and to have a connection to the community that would lead to social acceptance. This shows that it is important for teachers and employees in schools to put the spotlight on inclusion and soundness in school. That the grown-ups in school gave a form of care amongst the students by being tough enough to stop fights early and have zero tolerance for bullying. This was shown to have a positive ripple effect which was enormously important for the students for them to feel taken care of by the adults in school.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract.....	4
Forord	8
1. Innledning	9
1.1 Bakgrunn for valg av tema	9
1.2 Egne erfaringer	10
1.3 Skolen sitt ansvar som offentlig organisasjon.....	11
1.4 Problemstilling og forskningsspørsmål	11
1.5 Oppbygging av oppgaven	12
2. Teori.....	13
2.1 Mobbing	13
2.2 Nyere perspektiv på mobbing	13
2.3 Sosial ekskluderingsangst	15
2.4 Voksnes betydning.....	16
2.5 Verdighetsproduksjon	16
2.6 Organisasjonsledelse	17
2.7 Den lærende organisasjon.....	17
2.8 Bolman og Deals fortolkningsrammer	19
2.9 Endringsprosesser	20
3. Metode.....	21
3.1 Marginalisation and Co-created Education (MaCE).....	21
3.2 Kvalitativ metode.....	22
3.3 Narrativ metode	23
3.4 Indirekte tilnærming.....	24
3.5 Forskningsdesign	24
3.6 Informanter	25
3.7 Utførelse.....	26
3.8 Intervjuet.....	26
3.9 Feltnotat	28
3.10 Transkriberingen.....	28
3.11 Analyse	29

	6
3.12 Validitet og reliabilitet	30
3.13 Forskningsetikk.....	30
4. Analysering og funn	31
4.1 Informanter	32
4.2 Første forskningsspørsmål; Hva forteller ungdom om egne erfaringer knyttet til mobbing i skolen?	32
4.3 Mobbet på skolen	33
4.4 Marte forteller videre hvordan hun ikke involverte foreldrene	33
4.5 Slåsskamper på skolen	34
4.6 Ble bedre på videregående skole	35
4.7 Krenket på barneskolen	35
4.8 Frykt for å melde ifra	36
4.9 Prøvde å ta livet sitt.....	37
4.10 Krenking på skolen	37
4.11 Slåsskamper på skolen	38
4.12 Opplevelse av å bli ekskludert på skolen.....	38
4.13 Alt du trenger er en venn	39
4.14 Positive relasjoner på videregående	40
4.15 Oppsummering.....	40
4.16 Forskingsspørsmål nr. 2: Ungdommers perspektiv om skolens måte å forebygge og håndtere mobbing på.....	41
4.17 Den nye skolelederen tok tak i det.....	41
4.18 Innkalt til møte med rektor	42
4.19 Mobberen ble utvist.....	42
4.20 Ropte om hjelp, ble ikke tatt på alvor av rådgiveren.....	43
4.21 Mobbing uten tiltak.....	44
4.22 Følte seg ikke sett av hverken rektor, lærere eller medelever	44
4.23 Hvem vil vel «Snitche»?.....	45
4.24 Oppsummering.....	46
4.25 Oppsummering av analyse	46
5. Drøfting av funn	47
5.1 Ungdommenes forventinger til skolen.....	47
5.2 Mobbing førte til ekskludering	48

	7
5.3 Mobbing førte til at ungdommene endret adferd.....	50
5.4 Mobbingen bidro til lavere livsgnist og selvmordsforsøk.	51
5.5 Ungdommenes perspektiv om skolens måte å forebygge og håndtere mobbing på....	53
5.6 Bli tatt på alvor	53
5.7 Mobbingen ble betraktelig redusert på videregående	55
5.8 En person kan være nok	55
5.9 Stå utenfor.....	56
5.10 Blomstret.....	57
6. Avslutning	58
6.1 Konklusjon	59
6.2 Videre arbeid og svakheter med oppgaven.....	60
7. Referanseliste.....	61
8. Vedlegg	64
Vedlegg 1: Prosjektbeskrivelse og deltagere i MaCE	64
Vedlegg 2: Medforskere	65
Vedlegg 3: Informasjon om deltagelse fra MaCE	66
Vedlegg 4: NSD	69
Vedlegg 5: MaCe The indirect approach	71
Vedlegg 6: Erindringsnotat	73
Vedlegg 7: Taushetsplikt.....	74

Forord

Det har vært en inspirerende reise både faglig og personlig i forbindelse med å jobbe selvstendig med master oppgaven. Føler jeg har blitt inspirert faglig av gode faglærer, forskere og medstudenter som har gjort det til en lærerik prosess med tanke på nye perspektiver, teorier og en utvidet måte å se seg selv og andre på. Det har vært engasjerende og motiverende å dele erfaringer med hverandre underveis som har skapt en opplevelse av vekst og forståelse.

Jeg har deltatt i forskningsprosjektet MaCE og det har vært innholdsrikt med faglig sterke forskere og medstudenter som har vært inkluderende innenfor fag og felleskap - en mulighet jeg ikke ville være foruten.

Tusen takk til Mette Bunting som er en ressurssterk og tilstedeværende veileder, og som har tatt seg tid til å gå igjennom oppgaven, det er jeg veldig takknemlig for.

Takk til min kjære sønn, tent gnist i mine øyne, og bidratt til mange fargerike dager! En stor takk til resten av familien min og venner som har støttet opp spesielt i disse Korona tidene som har vært inngripende for oss alle.

Ringshaug, dato 01.02.22

Rikke Jacobsen

1. Innledning

Mobbing er noe som er høyt på dagsorden på alle skoler og det er en bred enighet om at en trygg og god oppvekst er det beste for alle barn som beskrevet i opplæringsloven § 9A. Det er derfor viktig at det blir satt søkelys på både forebygging og tiltak når mobbing skjer i skolen. Skoler er underlagt aktivitetsplikten (skolemiljø Udir-3-2017) som forteller hva skolen skal og er pliktig til å gjøre dersom en elev ikke har en trygg tilhørighet på skolen.

Nyere forskning på mobbing belyser at det er et grunnleggende utgangspunkt ved at skoleleder og de voksne i skolen har søkelyset på helheten i sosiale prosesser. Dette innebærer å se på ulike elementer i mobbesaker med tanke på hvordan skolekulturen, relasjoner og konteksten henger sammen. Det sosiale samspillet er dynamisk, og det er flere ulike tiltak som kan være forebyggende mot mobbing i skolen. Det at elevene selv kan fortelle om egne opplevelser og det å ha støttende og stabile voksne som er til stede i slike saker er helt avgjørende (Søndergaard & Schott, 2014). Det vil nok aldri bare bli en metode som vil fungere i alle situasjoner da hvert enkelt tilfelle har sin historie og sitt liv.

Vi hører i alle medier historier om elever som har opplevd hendelser på skolen som er urovekkende og elevundersøkelsen fra 2020 (Mobbing og arbeidsro i skolen 2020 – analyse av Elevundersøkelsen) viste at 5,8% av alle barn i skolen blir mobbet 2 til 3 ganger i måneden.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Valg av problemstilling bunner i at mobbing og krenkelser kan forekomme i ulike miljøer både i skole og samfunnet generelt. For meg personlig var dette også noe som jeg fant interessant og som jeg ville fordype meg i. Tematikken omhandler ungdommenes fortellinger og erfaringer har om mobbing på skolen, og hvordan skolen som organisasjon jobbet for å forebygge og håndtere mobbingen. Det vil bli trukket frem 2 ulike teoretiske tilnærminger knyttet til hvilke perspektiver en kan bruke til å se og forstå mobbing. Roland (2014) beskriver Olweu`s perspektiv på mobbing som en gjentakelse av fysisk eller psykisk vold fra enkeltpersoner eller en gruppe knyttet til individer som er utsatt for krenkelsen. Schott og Søndergaard (2014) kom med nyere forskning der de så på perspektivet for mobbing som et sosialt fenomen med sosiale prosesser som er på avveie (Schott 2009). Dette gav opphav til ett paradigmeskifte for hvordan man så på mobbing. Med bakgrunn for valg av tema vil jeg trekke frem lover og regler skolen har å forholde seg til når det kommer til mobbing. Avgrenser med å ikke ta med digital mobbing.

Ifølge Skarheim og Larsen (2016) er det skoleleder og kommunen som har det overordnede ansvaret med tanke på å løse mobbesaker. Ved mobbing har skolen informasjonsplikt i henhold til § 9 A-9 opplæringsloven. Det vil si at skolen må underrette foreldrene med informasjon ved forhold som kan skade barnet. Skoler skal ha tydelige rutiner ved mistanke om at barn ikke har det bra og det skal utarbeides en aktivitetsplan skriftlig uti fra opplæringsloven § 9 A-4. Ifølge Støen, Fandrem og Roland (2018, s. 22) kan en utydelig ledelse bidra til en usikker adferd blant elever i skolen.

FNs barnekonvensjon ser på viktigheten ved å være med å bevare barnets rettigheter når det kommer til beskyttelse, danning, omsorg og det å ikke bli diskriminert (Barnefamiliedepartementet 2003). Derfor har jeg valgt å intervjuer den yngre generasjonen som har ulike erfaringer og opplevelser fra skolekonteksten angående mobbing, og hvordan skolen som organisasjon har jobbet for å forebygge og håndtere mobbing.

1.2 Egne erfaringer

Jeg har tidligere jobbet i barnehage og sett på samspill og relasjoner blant barn. Det har vært tegn til mobbing, ekskludering og krenkelser helt ned i tidlig barnehagealder. Jeg har observert barn som har blitt såret fordi de har opplevd å bli erta, slått og utestengt av jevnaldere. Barna kan med kroppsspråk eller ord ha uttrykket seg med hvilken negativ opplevelse de ble utsatt for. Det er derfor jeg er genuint interessert i hvordan barn kan løse konflikter, tilegne seg sosialkompetanse og være autonome. Askland og Sataøen (2009, s. 156) viser til det å være autonom kan henge sammen med empati ved å skille mellom egne og andres verdier. Det at unge mennesker kan få støtte av trygge voksne ved å bygge grunnverdier med tanke på å utrykke seg igjennom språk og sette riktige grenser for seg selv og andre.

1.3 Skolen sitt ansvar som offentlig organisasjon

Opplæringsloven (2017, § 9A) understreker at ledelsen i skolen må handle når det oppstår mobbing. I 2020 ble denne loven (§ 9A-3) forsterket til at skolen skal ha null toleranse mot krenking derunder mobbing. Ifølge opplæringsloven § 9A-1 har alle offentlige skoler rett på en administrerende og faglig pedagogisk ledelse. Opplæringsloven henviser til at skolen skal jobbe konsekvent med å tilrettelegge for et trygt psykososialt miljø slik at elevene har trygge rammer for utvikling og kan kjenne til en sosial tilhørighet. Dersom de ansatte har en antydning eller er vitne til brudd på et forsvarlig psykososialt miljø som for eksempel mobbing, krenkelser, fysisk eller psykisk vold er de pliktige til å handle tidlig og aktivt for å håndtere situasjonen, og videre rapportere til skoleledelsen. I forvaltningsloven står det om enkeltvedtak der skolen er pliktig til å videreføre hendelser når elever eller foreldre selv oppfordrer til tiltak dersom det er avbrudd på et tillitsvekkende psykososialt miljø i skolen. FNs barnekonvensjons artikkel 19 tydeliggjør at alle barn skal bli trygget mot psykisk eller fysisk vold, krenkelser og andre hemmende adferd i skolen (Barne- og familiedepartementet, 2003).

1.4 Problemstilling og forskningsspørsmål

I denne masteroppgaven vil jeg sette søkelys på mobbing i skolen og hvordan dette har påvirket ungdommene som ble intervjuet i denne studien. Jeg har valgt å bruke relevant litteratur og forskning for å bygge innunder dette.

Min utdanning er knyttet til utdanningsledelse og derfor har jeg valgt å skrive fra et organisasjonsperspektiv i forhold til ungdommers opplevelser i skolen. Ungdommene som har blitt intervjuet har delt opplevelser angående mobbing og hvordan skolen som institusjon har jobbet for å forebygge og håndtere mobbing. Spesifikt har jeg valgt å sette søkelys på min problemstilling og de 2 forskningsspørsmålene under;

Problemstilling

Hvilken erfaring har ungdommer om mobbing på skolen, og hvordan har skolen som organisasjon jobbet for å forebygge og håndtere mobbing?

Forskningsspørsmål

- 1. Hva forteller ungdommene om egne erfaringer i forhold til mobbing i skolen?**
- 2. Ungdommenes perspektiv om skolens måte å forebygge og håndtere mobbing på**

1.5 Oppbygging av oppgaven

Denne oppgaver omfatter 6 kapitler: Innledning, teoridel, metode, analyse av funn, drøfting og konklusjon/ videre arbeid. I det første kapitlet er det gjort rede for begrunnelse av tema, egne erfaringer, problemstilling og forskningsspørsmål. Kapittel 2 tar for seg teorien i oppgaven som er knyttet til problemstillingen og forskningsspørsmålene. I kapittel 3 vil metoden som har blitt brukt i studien presenteres. I kapittel 4 vil analyse og funn bli analysert med fokus på 2 hovedpunkter som tar utgangspunkt i forskningsspørsmålene. I kapittel 5 blir funnene drøftet i lys av teorien, før jeg i det 6 kapitlet oppsummerer oppgaven med en konklusjon, og tanker for videre arbeid samt svakheter i oppgaven.

2. Teori

Dette kapitlet omhandler den teoretiske bakgrunnen som brukes i oppgaven for å belyse studiens problemstilling. Kapitlet er delt opp i definisjon på mobbing før man deretter går inn på hvordan ansvar er definert i opplæringsloven før man ser på nyere perspektiver innenfor mobbing. Del 2 går inn på organisasjonsledelse og endringsledelse.

2.1 Mobbing

Teoretikeren Olweus har vært svært sentral i mobbeproblematikken. Olweus perspektiv på mobbing ble kategorisert i det å være gjentakende ved destruktive handlinger eller adferd påført til et annet individ over tid, dette kan være både verbalt, fysisk, sosialt og materielt (Støen, Fandrem, Roland, 2018). Denne måten og definere mobbing på er også ofte den forklaringen man vil finne blant den vanlige personen i gata.

Mobbing er normalt sett hemmende knyttet til uforsvarlige handlinger og adferd som kan skje i samhandling med andre individer (Roland 2014). Roland beskriver hvordan ydmykelse og beskyldinger kan bli overført på andre mennesker, og at den som mobber ikke tar ansvar for egne følelser og handlinger. Dette kan føre til at den som blir påført krenkelsen kan få alvorlige problemer med psyken, og videre klandre seg selv som menneske. Det kan videre føre til negativ adferd både psykisk og fysisk når slike hendelser oppstår, og at individet selv kan bli i tvil på sin egen rolle og hvordan man skal opptre i ulike situasjoner (Støen, Fandrem, Roland, 2018).

2.2 Nyere perspektiv på mobbing

Forskning innenfor feltet mobbing har utviklet seg etter hvert som man har opparbeidet seg mer kunnskap. Psykologen Dan Olweus har vært en vesentlig kjent forsker innenfor mobbetematikk i flere tiår. Olweus belyser sentrale perspektiver på mobbing som er et mer individualistisk psykologisk syn. Han karakteriserer mobberen som stadig den aggressive og impulsive personen som har et ønske om å herske over andre mennesker. Mobbeofferet på den andre siden kjennetegnes som passive og underdanige, og er sjelden den provoserende typen. Olweus perspektivet er mer rettet mot det relasjonelle med tanke på 2 bestemte personlighetstrekk som tilsvarer den aggressive og passive (Olweus 2009, s. 349-352).

I 2007 – 2011 ledet Dorte Marie Søndergaard og Jette Koffoed forskningsprosjektet (eXbus). De danske forskerne Schott og Søndergaard belyser nyere perspektiv på mobbing når tidligere forskning har hatt mer søkelys på individualist psykologisk syn. Forskningsprosjektet Exploring Bullying in School (ExBus) er kritiske i henhold til gjentakende hendelser av krenkelser, det er fordi enkelt hendelser kan være like alvorlig for den som opplever mobbingen (Koffoed & Søndergaard 2009). Aktuell forskning viser til at mobbing er komplekst sett fra en sosial gruppe dynamisk perspektiv, og at begrepene «offeret» og «bølla» kan være betydeligere mer flytende enn hva Olweus teoretiske utgangspunkt hevder.

De voksne som jobber i skolen kan også bidra til negativ eller positiv påvirkning med tanke på adferd og holdninger blant elever, ansatte og foreldre. Søndergaard & Schott (2014) gir uttrykk for 2 elementer som er viktig for voksenrollen, og det første elementet er voksnes stabilitet ved at de er tilstedeværende blant elevene og ansatte og det andre elementet er de voksnes strategier ved autoritet. Det er viktig for et barn å ha stabilitet i hverdagen og dersom det er store utskiftninger av personell kan dette skape en stor usikkerhet hos barna (Schott & Søndergaard, 2014). Det tar tid å opprette et tillitsforhold mellom et barn og en voksen relasjon, spesielt for barn som er i en utsatt posisjon. Nyere perspektiv på mobbing har 3 hovedkategorier som kan benyttes i skolens arbeid mot et trygt psykososiale miljø for elevene. Den første handler om elevenes behov for å oppleve en tilhørighet. Den andre handler om ekskluderingsangst, frykt for å ikke bli inkludert av de andre i skolen. Den tredje omhandler hvor avgjørende det er at elevene skal kjenne på at læringsmiljøet er stabilt og trygt (Schott & Søndergaard, 2014).

Schott & Søndergaard (2014) belyser at det er nødvendig å undersøke konteksten rundt og andre relasjoner når det er barn som mobber andre barn og det selv blir mobbet. Det å se på skolemiljøet, holdninger og verdier fra de ulike relasjonene i konteksten. Det kan være skoleledelsen, lærere, foreldrene til barna i skolen.

Ut ifra det nyere perspektivet på mobbing ser man at det handler om sosiale prosesser som har sviktet fremfor å si at mobbing er kun gjentakende krenkelser over tid (Schott & Søndergaard, 2014). Disse sosiale og dynamiske prosessene avhenger av hva slags holdninger og adferd de voksne har i forhold til hva barna adopterer og gjenspeiler seg i. Derfor er det helt nødvendig for barn å få den treningen og veiledningen av trygge voksne slik at de kan få utvikle seg normalt. Før paradigmeskiftet ble det satt søkelys på den aggressive personlighetstypen som nå bli overført til det å ha en tilhørighet og bli inkludert i felleskapet (Hansen, 2014, 2018 i Koffoed & Søndergaard, 2013).

2.3 Sosial ekskluderingsangst

Søndergaard (2014) belyser fenomenet sosial eksklusjonsangst og hvor utslagsgivende inkludering og tilhørighet kan være i sosiale kontekster. Hun uttrykker eksklusjonsangst som samsvarer med eksistensiell angst i den posisjonen av den totale summen av medmennesker som har et uunnværlig behov for å ha en sosial gruppetilhørighet. Sosial eksklusjonsangst er foreliggende i de forskjellige sosiale interaksjonene mellom mennesker. Med tanke på sosial eksklusjonsangst kan det fremtre i en kraft av ringvirkninger som påvirker det kulturelle, sosiale, diskursive og materielle i ulike kontekster i samfunnet. Betydningen av å føle en tilhørighet i den sosiale konteksten både i uformelle og formelle forbindelser som er knyttet til for eksempel familie, arbeidsplasser, barnehager, skole, venner og fritidsaktiviteter. Nettopp fordi at eksklusjonsangst kan føre til en fornemmelse av ekskludering.

I sosiale settinger er det forutsatt at når det kommer til forskjellige regler og normer for hva som er aksepterbart og det som sees på uanstendig, kan angsten for ikke bli godtatt i de sosiale settingene bidra til en forekomst av sosial død eller enn eksistensiell angst. I forhold til denne tematikken kan mennesker oppleve en uro på innsiden, og bli usikker på om de har en tilhørighet i de sosiale settingene, eller ha en angst for eksklusjon som kan bidra til en form for marginalisering. På den andre siden så kan det sterke ønsket om å bli inkludert og godtatt føre til lengsel til å føle en tilhørighet, og slik kan frykten være måteholden i en tidsperiode. Samtidig kan dette mate ekskluderingsprosessen, og igjen kan dette indikere at vedkommende kan føle tap av egen verdighet. I utgangspunktet så handler det om å bli verdsatt og akseptert i sosiale grupper, og poenget er hvor stort eller marginalisert inkluderingen er i disse settingene. Dette er med å bidra til aksept og godkjenning eller ekskludering av mennesker i grupper (Schott & Søndergaard 2014). Dette henger nøye sammen med mobbing, videre beskriver Roland (2014) at depresjon og selvmordstanker kan forekomme, og i noen tilfeller kan selvmord skje ifølge en landsdekkende undersøkelse i ungdomskolen (Roland 2014, s. 52). Det å være ettertraktet i det sosiale samspillet spiller en stor rolle i barns oppvekst knyttet til hvordan miljøet utvikler seg. De barna som ikke mestrer eller oppnår dette sosiale samspillet med andre barn på samme alder, kan få vanskeligheter med å føle tilhørighet i kulturen (Nordahl, Manger, Sørli & Tveit, 2015, s. 13). Javo trekker frem begrepet *empowerment*, og det står får egen myndiggjøring i livet. Fremfor at de unge skal oppleve en umyndiggjøring, som dessverre ofte skjer (Bjørnsrud & Nilsen, 2012).

2.4 Voksnes betydning

Søndergaard belyser 2 funksjoner i de voksnes rolle som etablerer seg i det dynamiske. Den første er de voksnes autoritetsstrategier og den andre er den stabiliteten med tanke på å være kontinuerlig til stede. Det at de voksne er stabile og tilstedeværende blant elevene i en periode over tid skaper mer forutsigbarhet og utvikling for elevene. I forhold til autoritetsstrategier gir det en veiviser på hva slags handlinger som er sosialt akseptert eller ikke i forhold til normer og verdier (Schott & Søndergaard, 2014).

Holdningene til de voksne i forhold til hvordan de oppfører seg ovenfor barna vil være noe barna vil observere og tilegne seg, derfor er det betydningsfullt i med tanke på hvilke normer og verdier de voksne har, og hva barna vil se som riktig eller galt. Noe av det viktigste for ett barn vil være å føle seg sett og inkludert og det er derfor veldig viktig at den voksne er engasjert og involverer seg slik at barnet ikke vil føle seg oversett. Ett annet viktig punkt vil være at de voksne har en dialog med foreldre der de gir informasjon i forbindelse med barnet slik at man vil få en viss likhet i hvordan barnet blir opplært på den måten at barnet ikke blir forvirret (Støen, Fandrem og Roland 2018).

Dette kan være en god læringskurve for elever med tanke på støttende forbilde. Dersom ikke lærer er oppriktig til stede for elevene kan det dannes en sosial eksklusjonsangst eller et nettverk for elever seg imellom som kan ha negative ringvirkninger. Dersom lærer begynner å forakte en elev i gruppen kan det skape mye skade for eleven og det kan skape en form for sosial eksklusjonsangst. Derfor er det nødvendig for elevene å ha en støttende lærer med aksept og forståelse for elevene slik at det kan bidra til positive ringvirkninger i skolemiljøet (Schott & Søndergaard, 2014).

2.5 Verdighetsproduksjon

Dorte Marie Søndergaard snakker om at verdighetsproduksjon er et viktig bidrag i arbeidet med mobbesaker. Når adferd i mobbesaker skal stabiliseres i et sosialt felleskap, vil det være en fordel å ha søkelyset ved å øke følelsen av verdighet til elevene (Aarhus Universitet, 2014). Dette henger sammen med en oppleve å ha en tilhørighet og aksept i det sosiale felleskapet (Søndergaard, 2009). Verdighetsproduksjon henger sammen med hvilken handling og ord som blir praktisert, og gjenspeiler seg ved å ha empati og vise forståelse for hverandre i felleskap (Aarhus Universitet, 2014).

2.6 Organisasjonsledelse

Det å definere organisasjonsledelse er vanskelig, og mange vil gjerne kalle det for en blanding av teori og kunst. Hver organisasjon vil være forskjellig og en spesifikk måte for å få en organisasjon til å fungere perfekt vil aldri være universell. Visse grunnpilarer kan man derimot fokusere på, og det finnes flere gode teorier som brukes inn mot organisasjonsledelse som vil være fornuftig å bruke inn mot skoleledelse og mobbing. Jeg har valgt å fokusere på Peter Senge (1999) sin «den lærende organisasjonen» samt Bolman og Deal (2018) og deres fortolkningsmodell.

2.7 Den lærende organisasjon

Petter Senge (1999) belyser 5 disipliner i kunsten av å utvikle en lærende organisasjon. Disse disiplinene handler om de menneskelige ressursene i organisasjonen. Ifølge Senge (1999) så har det vist seg at mennesker som har tillit til hverandre, og balanserer for hverandres svakheter og ved å få utfylle alles sterke sider har i en gruppe gitt gode resultater i det lange løp. Dette med å jobbe sammen i team for å oppnå et godt samarbeid og gode resultater vil speile seg i en lærende organisasjon. Det vesentlige i disse 5 disiplinene er å fremme menneskenes dyktighet og kunnskaper fremfor å legge til rette for behaviorismen.

Dette med å skape en lærende organisasjon beskriver Senge med de 5 disiplinene; *personlig mestring*, *mentale modeller*, *felles visjon*, *gruppelæring* og *systemtenkning*.

Personlig mestring går ut på at man fremhever den enkeltes evne til å tilegne seg kunnskap og strukturer og dette er en grunnstein for å en organisasjon til å fungere. Det vil alltid være sånn at organisasjonen ikke vil kunne lære mer enn det hver enkelt person vil kunne mestre. For å stimulere til personlig mestring er det viktig at en organisasjon legger opp til at de ansatte skal ha en trygghet til å ha egne visjoner.

Mentale modeller baserer seg på at vi ofte har allerede inngrodd modeller og tankesett, vi har allerede en forutinntatt måte på hvordan saker skal håndteres. Hvor mange ganger har gode ideer ikke blitt satt ut i live fordi man allerede har noe som «fungerer»? Inngrodd kultur og tankesett er veldig drepande på en lærende organisasjon og det er derfor veldig viktig at disse blir utfordret for å skape forandring. For at man skal lykkes som en lærende organisasjon er det

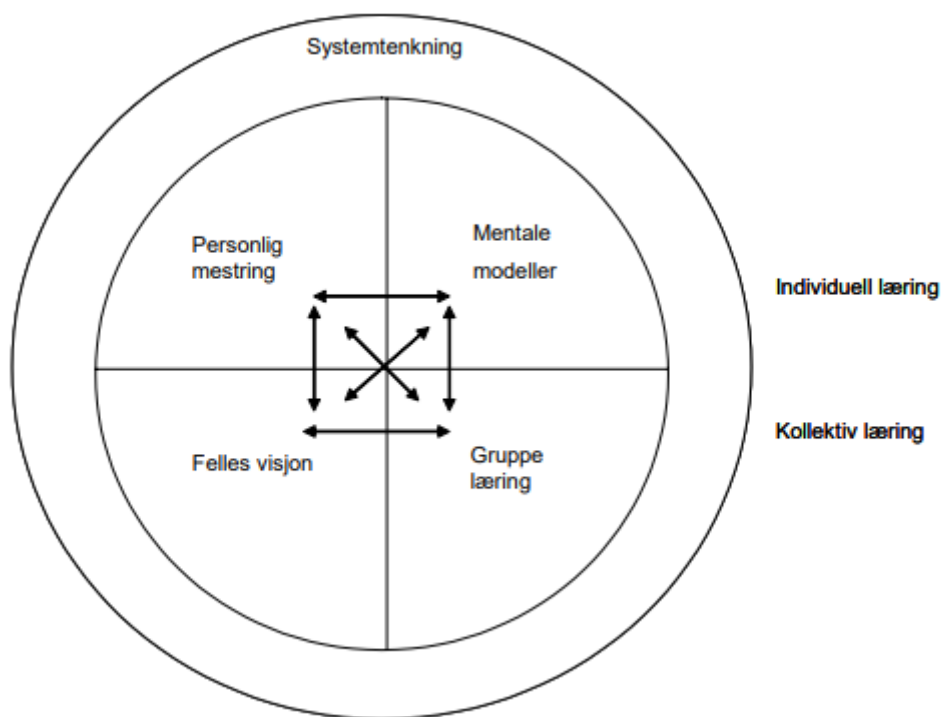
viktig at man klarer å sette fokus på og være bevisst på at man aktivt må jobbe med allerede fastsatte «sannheter».

Felles visjon er litt som navnet sier at man må få ett felles bilde eller mål som organisasjon, men det favner bredere enn det og bygger og i stor grad på personlige visjoner som må ligge til grunn. Det må være en drivkraft bak denne visjonen og hver enkelt må ha en tro på denne visjonen før dette virkelig kan materialisere seg. Veldig ofte kan man tenke slik at det ikke bare må være «tørre» ord, men også en skikkelig drivkraft bak det å nå en felles visjon og at man får med hele organisasjonen på noe som alle ønsker seg.

Gruppelæring baserer seg på at man i en fungerende gruppe vil kunne få muligheten til å oppnå bedre resultater enn man vil kunne klare alene og at det ofte er da man kan få de ønskede resultatene. Viktige momenter i gruppelæring vil være diskusjoner og dialog blant medlemmene og her vil det være viktig å skille mellom dem. Diskusjon vil være å fremlegge argumenter for og mot mens dialog baserer seg på lytting. Gruppelæring henger mye sammen med felles visjon og det at man vil tenke i felleskap. Ofte blir gruppelæring visualisert med idrett der man i gruppeidretter setter søkelys på kollektive egenskaper foran hver enkelt spiller og der summen av de enkelte vil kunne overgå det hver enkelt vil kunne klare alene.

Systemtenkning skal binde de andre disiplinene sammen og er det Senge beskriver som «*hjørnesteinen i den lærende organisasjon*» (Senge, 1991, s. 64). Denne disiplinen skal vise hvordan de forskjellige andre disiplinene henger sammen og hvordan de påvirker helheten. Det vil først være når medlemmene klarer å se helheten at man enklere vil klare å finne ut hvor ressurser bør brukes for at man skal få mest mulig effekt ut av tiltak.

En visualisering av Senges 5 kjernedisipliner er vist i Figur 1 under.

Figur 1: Senge's 5 kjernedisipliner

2.8 Bolman og Deals fortolkningsrammer

I forbindelse med ledelse beskriver Bolman og Deal (2018) 4 forskjellige fortolkningsrammer som man kan bruke for å forstå lederskap. Dette er de; *strukturelle*, *Human Resource*, *symbolske* og *den politiske rammen*. Dette er «briller» som vi tar på oss for å se og forstå lederskap. En leder vil komme opp i ulike situasjoner som vil kreve forskjellige løsninger og en god leder vil kunne justere sine metoder ut ifra disse situasjonene. Denne måten og justere på vil være farget av kunnskap og erfaringer.

Den strukturelle rammen er knyttet til selve organisasjonen som helhet og den blir gjerne beskrevet som tannhjulet som driver organisasjonen som en fabrikk. Her ser man gjerne på det helhetlige målet og dersom man bruker skole som eksempel kan man si at et av de viktigste målene der er og gi elever den kunnskapen og tryggheten som de trenger videre i livet. For at en leder skal få en organisasjon til å fungere må det være en viss grad av disiplin, men det er samtidig viktig at dette ikke blir oppfattet som bare tvang som kan virke kontrapositivt.

Human resource ser på det menneskelige i en organisasjon og belyser hvor viktig hver enkelt person er og at det dermed er viktig å jobbe mot at felles behov oppfylles. Det er viktig at hver enkelt får oppfylt noe av de ser på som viktig slik at de blir motiverte.

Den *politiske rammen* blir beskrevet som at en organisasjon består av mange deler og personer som alle vil ha sine interesser. Det at disse forskjellene er der vil gjøre at det vil være indre kamper og motsetninger og at det ikke alltid vil være mulig å få til løsninger som alle er fornøyde med. Det er allment kjent at i skolevesenet er det ofte mangel på ressurser som for eksempel antall ansatte og de ansatte har kanskje ikke tilstrekkelig kompetanse og det er ikke mulighet for å gi dem de verktøyene som trengs.

I den *symbolske rammen* er symbolske verdier i fokus som historier og metaforer som en leder kan bruke for å samle organisasjonen. Det å bruke symboler kan virke som en grobunn for å danne en god organisasjonskultur.

De fire fortolkningsrammene til Bolman og Deal kan bli oppsummert med deres eget sitat under (Bolman & Deal 2018).

«Akkurat som kart er fortolkningsrammer både vinduer mot terrenget og hjelpemidler til å ta seg frem med. Alt verktøy har sin styrke og sine begrensinger. Riktig verktøy letter arbeidet, mens feil redskap bare er til plage. Redskapene er derfor bare nyttige når en har klart for seg hva situasjonen krever».

2.9 Endringsprosesser

Jacobsen (2018) viser til en trestegs modell som omhandler, *opptining*, *gjennomføring* og *nedfrysning* fra Kurt Lewin. Denne modellen viser til endringsarbeid i en organisasjon, og første fase starter med *opptining* som innebærer at leder må motivere alle i organisasjonen for å få til en endring slik at de selv ønsker en forbedring. Med tanke på om endringen blir fullstendig eller ikke kommer an på hva slags forståelse som allerede er i organisasjonen før endringen blir satt i gang. Her spiller lederen en vesentlig rolle i prosessen som opptiner for å tilrettelegge for en felles oppfatning at endringen er «god, viktig og riktig». Dette med *gjennomføring* i endringsprosessen handler om å få mennesker til å endre egen adferd på den måten de samhandler og handler på. Nedfrysning kan beskrives akkurat som en institusjonaliserings fase. I hovedsak har endringsledelse søkelys på «*opptining*» og

«gjennomføringsfasene. Slik at lederutfordringene kan forbindes i forhold til hvordan man kan danne et miljø for endring, og hva burde lederne gjøre for å få til en forandring fra det aktuelle til det kommende ønsket i forhold organisasjonen (Jacobsen, 2018, s. 180-194).

3. Metode

I dette kapitlet vil jeg vise til hvilken vitenskapelig forskningsmetode som har vært utgangspunktet i denne kvalitative tilnærmingen, og hvilke valg som er tatt gjennom hele forskningsprosessen ved innhenting av empiri og analyse. Ved å benytte seg av en *indirekte tilnærming* som metode har det vært et forsøk for å komme tettere på ungdommenes subjektive opplevelser og få en dypere innsikt i hvert enkelt individ.

Problemstillingen i denne studien skal besvares, og metoden redegjør for hvilke valg som er tatt igjennom hele prosessen: «Hvilken erfaring har ungdommer om mobbing på skolen, og hvordan har skolen som organisasjon jobbet for å forebygge og håndtere mobbing?»

I henhold til Kvale (2015) beskrives begrepet metode som «veien til målet». Det er en hensikt å vite veien til målet, dersom man skal vise eller gjøre rede for den (Kvale 2015, s.140). Larsen (2012) belyser metode som ulike måter å håndtere innhenting av empiri, strukturer, og fortolkninger. Målet har vært et forsøk på å være gjennomiktig og nøyaktig under hele forskningen basert på egne tolkninger (Thagaard 2013).

3.1 Marginalisation and Co-created Education (MaCE)

Marginalisation and Co-created education (MaCE) er et forskningsprosjekt som samarbeider med University College i Danmark, University of Cumbria i England og Universitetet i Sør-Øst-Norge.

Forskningsprosjektet går ut på å intervju ungdommer som gjennomfører eller har droppet ut av skolen. Videre går prosjektet ut på å høre ungdommens fortellinger om egne opplevelser i forhold til hvordan de har det i livet og hvilke interesser de har. Studien er knyttet til ungdom som ut ifra statistikken er eller har vært knyttet til studieretninger fra yrkesfag som har mye skoleavbrudd, tjenester som følges opp, NAV og ulike videregående skoler i Telemark, Vestfold og Buskerud. Dette forskningsprosjektet samarbeider på tvers av fakultet humaniora, idrett og utdanningsvitenskap, og helse- og sosial vitenskap.

Innovasjonsprosjektet MaCE og UNGSA har en etnografisk ramme innenfor den kvalitative metoden, og bruker en form for en samtale i intervjuet som spesifiseres med *indirekte* tilnærming (Moshuus og Eide 2016). Ved å delta i MaCE har studentene hatt anledning til å bruke intervjuer fra databasen som inneholder 67 intervjuer, og som har blitt utført de 2 siste årene av forskere og medstudenter. Informantene har blitt vervet gjennom innovasjonsprosjektets kontakter, og informantene har blitt tatt hensyn til i forhold til at de selv har blitt spurt om å delta av andre enn de som gjennomfører intervjuene. Norsk senter for forskningsdata (NSD) har påmeldt MaCE, og intervjupersonene som deltok har signert på et eget samtykkeskjema. Jeg som intervjuer har signert min taustestpliktavtale med tanke på å ivareta min taushetsplikt ovenfor ungdommene som tok del i intervjuet, og videre har navnene blitt anonymisert opptil 2 ganger.

I dette forskningsprosjektet var det forventet at jeg skulle anvende kvalitativ metode og utføre etnografisk intervju. Med valg av tematikk så kunne jeg velge fritt ut ifra hva ungdommene valgte å snakke om i intervjuene. Ved bruk av *indirekte tilnærming* som metode ga dette en åpning for en stor mengde data og flere innfallsvinkler knyttet til temaer jeg kunne velge å fordype meg mer innenfor. Som MaCE- deltager var jeg med på ulike seminarer som hadde ulike innhold med læring og opplysninger i forhold til bruk av metode, koding, analyse og artikkel skriving. Dette har vært i samarbeid med forskere og medstudenter på tvers av landegrensene fra Danmark, England og Norge.

3.2 Kvalitativ metode

Kvalitativ metode beskrives som forskningsmetoder der man brukes innsamling og analyse av kvalitative data og brukes gjerne når man ønsker å forstå et fenomen istedenfor å måle det. Her vil man gjerne få data av typen; -hva, hvorfor og hvordan (Hjardemaal og Kleven, 2018).

Hjardemaal og Kleven (2018) beskriver kvalitative metoder som en datainnsamlingsmetode med fokus på nærhet fremfor distanse som er kvantitativ forskningsmetode.

Observasjon og lydopptak ble valgt som metoder for å innhente data fra informantene slik at det skulle være mulig å få tak i det som er dypere i menneskets natur (Hjardemaal og Kleven 2018, S. 21-38). Kvale (2015) fremmer også dette med å sette seg inn i informantens perspektiv utfra det hverdagslige livet som er sentralt i et kvalitativt forskningsintervju, hvor

man har hovedvekt på semistrukturert eller halvstrukturerte intervjuer (Hjardemaal og Kleven 2018, s.43). I hovedsak inneholder intervjuene den alminnelige hverdagspraten, og på den andre siden har intervjueren ulike føringer og fremgangsmåter som underveis blir benyttet i intervjuets sammensetning (Kvale 2015, s.42).

Tanken med å velge kvalitativ tilnærming var å få frem de unges fortellinger, tanker og følelser istedenfor for å bruke statistikken. Derfor er det betydningsfullt at ungdommene selv kan uttrykke seg om egne erfaringer og opplevelser, og ikke minst velge hva de ønsker å snakke om i intervjuet.

3.3 Narrativ metode

Narrativ metode er en undermetode innenfor kvalitativ metode der man bruker fortellinger (narrativer) til å undersøke sosiale aspekter slik at man kan danne seg en forståelse verden man lever i. Narrativ metode skiller fra andre forskningsmetoder ved at man bruker empirisk innhentede data som grunnlag for menneskelig erfaring (Pinnegar & Daynes, 2007).

Filosofen Aristoteles var anerkjent for å skrive fortellinger, der han var kjent for sitt verk *diktetekstneren*. Der trekker han frem generelle trekk i forhold til det å få en oppriktig fortelling med at det er overensstemmelser i forbindelse med tid, handling og sted, og hvordan fortellingen former seg på den måten den blir framstilt på (Blix, Sørly 2017). «Aristoteles fanger noe grunnleggende, elementært ved fortellingens natur. De er ment å bevege oss, sette oss inn i dynamiske prosesser hvor vi kan se verdens fra nye perspektiv» (Blix, Sørly 2017, s. 20).

I denne studien har jeg benyttet meg av *indirekte tilnærming* som var forskningsdesignet i MaCE. Med gjennomføring av intervjuet har informantene hatt muligheten til å fortelle om hendelser eller erfaringer fra sitt eget liv. Sørly (2017) fremmer at i det relasjonelle dannes ofte fortellinger, og ved å benytte seg av kommunikasjon formes gjerne kunnskap. Med tanke på den narrative tilnærmingen innenfor forskningsprosessen har forskeren knapp tid når det kommer til å etablere en genuin tilknytning til informanten, der trygghet som oftest er grunnlaget for gode relasjoner. For en forsker er det viktig å være oppmerksom når det kommer til både overveielser og etikk (Sørly 2017).

3.4 Indirekte tilnærming

Eide og Moshuus (2016) belyser at intervju med en indirekte tilnærming kan være en innfallsport til å oppdage ungdommenes hemmelige verden. Med begrepet `Happenstance` kan gjøre at intervju situasjonen blir snudd på opp ned, og at det er mulighet til å oppleve en systematisk tilnærming, der poenget er å få svar på disse spørsmålene som ikke blir stilt direkte i intervjuet. Ved bruk av den narrative tilnærmingen som forsker kan det være mulig å komme i posisjon slik at informanten forteller sin egen livshistorie, og at dette avhenger blant annet at informanten har tillit og kan fortro seg til intervjueren (Eide og Moshuus 2016).

Ved å benytte seg av intervju spørsmål med hovedvekt på å stille dagligdags spørsmål knyttet til hva og hvordan. Fremfor å stille for dirkete spørsmål til informanten om hvorfor. Hensikten med å stille hva og hvordan spørsmål i intervjuet kan skape umiddelbare skildringer fra informantens opplevelser (Brinkmann, Kvale 2015, s.164-165).

3.5 Forskningsdesign

Forskningsdesign er den overordnede planen som man legger for hvordan man vil angripe problemstillingen. Her er det viktig at man tenker gjennom designet slik at man vil være i stand til å besvare problemstillingen på best mulig måte innenfor rammene til prosjektet. Avgjørelser med tanke på metodebruk har blitt tatt underveis i prosessen og det gjenspeiler seg i forhold til hvordan forskningsdesignet forplanter seg (Brymann 2016). De forskjellige metodene vil bli beskrevet under.

Når man skal bearbeide intervjuene er det viktig å være klar over at den personen man har intervjuet vil ha sin tanke om hvordan ting har vært. Som intervjuer har jeg forsøkt å tolke deres utsagn og skrevet en tidslinje basert på intervjuet i etterkant. Det å ha en kritisk realisme oppfatning er viktig i denne sammenhengen. Kritisk realisme henger sammen med epistemologi og ontologisk realisme, og vil være et vitenskapsteoretisk utgangspunkt. Ontologisk realisme henger sammen med at det eksisterer en virkelighet der ute fremfor vår egen forståelse av realiteten. Epistemologi realisme vil være utslagsgivende i forhold til hvilken forståelse og kunnskap vi individer har. På den måten er det ulike perspektiver og paradigmer i denne virkeligheten om hvordan ting er skapt og virker. Videre er abduksjon blitt ivaretatt som metode for å finne et «helhetlig» bilde i prosessen. Det vil si at under hele

forskningsprosessen vil det stadig dukke opp nye momenter når det gjelder å veksle mellom observasjon og teori slik det har gjort i denne studien (Hjardemaal, Kleven 2018, s. 27-204).

3.6 Informanter

Ved å delta som forsker i dette prosjektet har jeg fått tilgang til informanter igjennom MaCE database som består av 67 intervjuer som er nevnt tidligere. Det var også mulig som medstudent å korrespondere med andres intervjuer i databasen til MaCE. Informantene kommer under kategorien marginalisering i forhold til de som har opplevd avbrudd i skolegangen, går på NAV, ikke har kommet ut i arbeidslivet eller går på yrkesfag der tallet fra frafall er høyt (vedlegg 1).

Det var flere av tidligere informanter som har berørt min tematikk om mobbing og tiltak. Videre fikk jeg intervjuet 3 informanter fra MaCE, og 1 intervju fra en informant jeg selv hadde tatt kontakt med. 2 av disse informantene har tidligere deltatt i intervju i forbindelse med MaCE prosjektet. Informantene er en gruppe unge mennesker som innenfor utdanningsaspektet befant seg i en posisjon for marginalisering med tanke på skoleavbrudd, OT, yrkesfag eller jobb klubb i Nav.

For å finne svar på mine problemstillinger har jeg forpliktet meg til å samarbeide med MaCE innovasjonsprosjekt. Ved å gjennomføre dette prosjektet har jeg som forsker et ansvar og benytte meg av en kvalitativ metode. Intervjuet har en *indirekte tilnærming*, der forskeren stiller åpne spørsmål til informanten, og på den andre siden er det nødvendig å ikke stille for direkte spørsmål. Det er totalt 6 intervjuer og 4 feltnotater. 2 av deltakerne er som nevnt tidligere intervjuet i 2 omganger. Jeg valgte å bruke disse 4 intervjuene fordi ungdommene snakket mye om min tematikk, dette gjorde det svært interessant å ta med dette videre til analysen. Ungdommene som hadde blitt intervjuet av meg tidligere fikk jeg tilgang til databasen i forhold til å se om de hadde snakket om min tematikk. Jeg hadde mengder av data om mobbetematikk til analysen så det var ikke nødvendig å se på andre intervjuer i datarepertoaret til MaCE. Målet er at informanten skal fortelle om sine egne erfaringer, og at det er viktig som forsker å ikke prøve å påvirke informanten i størst mulig grad. En deltagende observasjon, interaksjon mellom intervjuer og informant.

3.7 Utførelse

I desember 2019 intervjuet jeg 4 unge mennesker i en alder av 18-25 år. Intervjuene ble gjort med alle ungdommene individuelt slik at anonymiteten og kvaliteten på intervjuet ble ivarettatt. Alle 4 intervjuene hadde en lengde på 1 time til 1,5 time.

Etter jeg hadde booket avtale med informantene hadde jeg på forhånd bestemt meg for å undersøke ungdommenes erfaring med mobbing i skolen, og hvilke tiltak skolen som organisasjon hadde gjort. Derfor lagde jeg meg noe tanker og refleksjoner før intervjuet i forhold til nyttige temaer som kunne dukke opp under intervjuet. Og på denne måten var jeg selv bevisst over mitt valg av tema, og var nysgjerrig på hva ungdommene i intervjuet ville fortelle om mobbing, relasjoner, vennskap, ekskludering, tiltak, skolen, familie, egne interesser og livet. Ved å stille åpne spørsmål som intervjuer var tanken å la ungdommene i intervjuet selv fortelle om egne subjektive opplevelser uten å bli ledet av spesifikke spørsmål. Samtidig ble det observert kroppsspråk og som intervjuer lyttet jeg til hva informantene fortalte. Ved å være deltager i MaCE har jeg og medstudenter i samspill øvd på intervjuteknikken med lydopptak i Storbritannia. Det var veldig lærerikt å praktisere dette i forkant av intervjuene med ungdommene med tanke på å inneha rollen som informant, intervjuer og observatør. Dette skapte grobunn for læring og refleksjon, og en sterkere bevissthet om egen rolle før innhenting av data gjennom å intervju ungdommene med lydbåndopptak.

3.8 Intervjuet

I det kvalitative studien ble det utført ustrukturerte intervjuer med deltakerne der de ble stilt åpne spørsmål. Fordelen ved å benytte seg av ustrukturert intervju kan være at dersom intervjueren er godt forberedt og faglig sterk så kan det være lettere å fange opp ulike temaer underveis. Dette kan resultere i mer utfyllende opplysninger enn kanskje hva ett strukturert intervju ville gjøre med klare retningslinjer i undersøkelsen. Ulempen med ustrukturert intervju kan være det å ikke være godt nok forberedt og faglig sterk slik at man ikke klarer å få de nødvendige svarene (Hjardemaal og Kleven 2018, s.44). Kvale og Brinkmann (2015) forklarer at når det gjelder å

anvende uformelle intervjutilnærminger i forskningen vil det være en fordel dersom man er selvstendig ved å samle inn nyttig kunnskap i forkant. Denne undersøkelsen kan betegnes som eksplorerende i forhold til det å utforske fenomenet, og oppdage nyere omfang innenfor tematikkens studie (Kvale og Brinkmann 2015 s.44-117).

Kvale (2015) belyser at startfasen i intervjuet er betydningsfullt når det kommer til at intervjupersonen videre vil åpne seg å snakke om livet. Det kan være en fordel at intervjuer er imøtekommende, lyttende og ansvarsfull, og har gjort det klart for informanten med tanke på behandling av lydopptak og målet med prosjektet, slik at informanten kan bli trygg på å bli intervjuet (Brinkmann, Kvale 2015). I intervjuene med informantene fortalte jeg intervjupersonene på forhånd før vi satt på lydopptaket formålet med prosjektet, opprettholdelse av taushetsplikt samt at de signerte på et samtykkedokument før vi startet intervjuet. Når det er sagt har de tidligere i prosessen satt seg opp som deltager for intervju da de har hørt om prosjektet av andre enn intervjueren.

Informantene i intervjuene berørte min tematikk angående ungdommers erfaring med mobbing i skolesystemet, og hvilket tiltak skolen som organisasjon hadde gjort når det oppstod mobbing. Dette gjorde det mulig for meg å benytte meg av dataene videre i transkriberingen og analysen. Informantene delte dype og såre livshistorier i intervjuene, og det gjorde meg som forsker berørt av medfølelse til tider.

Selv som intervjuer synes jeg det kunne være vanskelig å forholde meg til intervjuets rammer med spørsmålstilling som hva og hvordan, og med tanke varsomhet på hvordan informanten opplevde hele intervjuprosessen. (Kvale 2015) viser til det asymmetriske maktforhold i det kvalitative forskningsintervjuet. Det kan oppstå et asymmetrisk maktforhold mellom intervjueren og intervjupersonen på den måten at intervju personen på forhånd har forberedt temaer, og i intervjusituasjonen kan spinne videre på temaer ved å stille spørsmål slik at det blir en enveisdialog. Dermed kan det bli en instrumentell dialog ved at forskeren bruker intervju som en fremgangsmåte for å fange opp temaer, og bruke tolkninger av fortellinger og utsagn videre i forskningsprosessen. Kvale (2015) viser til at intervjueren også kan virke manipulerende ved å prøve å få fram et sentralt tema i intervjuet uten å stille informanten direkte spørsmål,

informanten kan også begynne å stille mot spørsmål eller velge å avslutte intervjuet. I disse tilfellene kan intervjueren begrense det asymmetriske maktforholdet ved å selv være seg bevisst på egen rolle og intervju situasjonen, og prøve å få til et så naturlig samarbeid som mulig igjennom hele prosessen (Kvale, Brinkmann 2015).

«Forskingsintervjuet er ikke en åpen dagligdags samtale mellom likestilte partnere. Intervjueren har vitenskapelig kompetanse. Han eller hun setter i gang og definerer intervjusituasjonen, bestemmer temaet for intervjuet, stiller spørsmål og beslutter hvilke svar

han eller hun vil følge opp, og er også den som avslutter samtalen» (Kvale, Brinkmann 2015, s. 80).

I avslutningen av intervjuet spurte jeg informantene om det var noe mer de ønsket å snakke om før vi avsluttet intervjuet. Kvale (2015) fremmer begrepet debrifing det vil si at intervjueren hører om det er noe mer informanten ønsker å si før avslutningen av intervjuet. Samtalen fortsatte etter intervjuet, det var ikke nødvendig for meg å høre om å ta med noe utenom det som var på lydopptaket.

På et av intervjuene så ble vi enige om å sette på lydopptaket etter det var skrudd av fordi informanten sa han ønsket å snakke mer om et tema som berørte han sterkt, og at han ønsket å sette på lydopptaket da han skulle fortelle mer om tematikken.

Kvale (2015) fremmer at det kan oppstå en spenning etter intervjuet er avsluttet da intervjupersonen kan ha fortalt flere personlige og følelsesmessige hendelser, og sitte igjen med en følelse av å tenke på hva intervjueren egentlig skal bruke videre i prosjektet. På den andre siden kan intervjupersonen også få en opplevelse av en indre vekst ved å kunne snakke åpenlyst om livet til en som lytter og er imøtekommende igjennom intervjuet (Brinkmann, Kvale 2015).

3.9 Feltnotat

Feltnotatene ble skrevet på samme dager som intervjuene av ungdommene ble utført. Feltnotat var for å beskrive min oppfatting etter intervjuet i henhold til tale, kontekst, kroppsspråk, holdninger og klesstil. Kvale (2015) ser viktigheten ut ifra et intervju ved å sette ord på den sosiale konteksten i form av hvordan kroppsspråk, tonefall, emosjoner og interaksjoner er innenfor den fortalte rammen. Dette er også slik at en som leser studien, og som ikke har vært med i intervjuet lettere kan sette seg inn i situasjonen (Kvale, Brinkmann 2015).

3.10 Transkriberingen

Informantene har deltatt individuelt i intervjuene, og navnene har blitt anonymisert opp til 2 ganger underveis i transkriberingen. Ifølge Steinar Kvale (2015) belyser han begrepet

transkribering som går ut på å gjøre tale fra intervjuet om til en nedskrevet tekst. I slutten av 2019 og i starten av 2020 transkriberte jeg alle 4 intervjuene fra ungdommene med interesse av å bygge bro ut ifra deltagerne subjektive opplevelser, og over til en tydelig og troverdig data. I tillegg forsøkte jeg å skrive ned mimikk, kroppsspråk, gester, latter og tårer fra intervjuet. Grunnen til at det ble transkribert på denne måten var for å få overført intervjuene fra ungdommene så transparente og nøyaktig som mulig. På den måten kan styrke reliabiliteten og validiteten i forskningen. Informantene delte erfaringer om mobbing i skolen, og hvilket tiltak skolen som organisasjon hadde gjort når det oppstod mobbing. Dette gjorde det mulig for meg å transkribere alle 4 intervjuene. Intervjupersonene hadde innimellom intervjuet lange pauser og toneleiet kunne gi forskjellige uttrykk som *eh*, stillhet, *hehe* fra intervjuet som ble videre notert i transkriberingen. På den ene siden var transkriberingen en prosess som gikk over en tidsperiode, og på den andre siden var det også en god mulighet for å reflektere over hva som egentlig ble sagt i ettertid av intervjuene. Transkribering er en skriveprosess som gjøres for å tilrettelegge for videre arbeid når det kommer til å analysere intervjumaterialet. (Kvale 2015, s.137).

3.11 Analyse

Brymann (2016) belyser narrativ analyse som en kvalitativ tilnærming av data analyse. Narrativ analyse er en måte å forske på menneskers livshistorie, og tilnærme seg innhentet empiri i form av individers fortellinger fra et tidsperspektiv. Der mennesker kan ha erfart og opplevd ulike hendelser i livet, eller har historier om hva de har oppdaget i ulike kontekster. Narrativ analyse kjennetegner på den måten at individet kan få rom til å fortelle om egne opplevelser av hva som de mener har hendt fremfor om hva som virkelig har hendt (Brymann 2016). Ved å benytte seg av en narrativ analyse som forsker kan det være en fordel at intervjupersonen kan få et betydningsfullt handlingsrom og tilfredsstillende tidsrom til å danne fortellinger fra forskjellige kontekster (Brinkmann, Kvale 2015). Det handler mye om hva informantene forteller om i sine historier, og hvordan fortellingene blir fortalt med tanke på kroppsspråk, gester og mimikk (Blix, Sørby 2017).

Brymann (2016) belyser de forskerne som anvender narrativ analyse hører gjerne med informanten om de kan fortelle om en episode i sitt liv, Riessmann, Kvale og Brinkmann begrunner på samme måte at det er svært viktig videre å stille informanten oppfølgingsspørsmål for å få frem elementer og erfaringer som kan være interessante (Brymann 2016, s. 583, Brinkmann, Kvale 2015, s. 163). Dynamikken mellom intervjuer og

informanter kan bidra til et stimulerende løft ved at forsker oppmuntrer intervjupersonen til å fortelle om emosjoner, hendelser og kontekster. På den andre siden skal forsker være forsiktig med stille for direkte begrepsrette spørsmål (Brinkmann, Kvale 2015). I min forskning så ønsker jeg å få frem intervjupersonenes fortellinger om mobbing, og hvilke tiltak som ble iverksatte i skolen. Fra studien forteller ungdom i intervjuene om livserfaringer og ulike hendelser fra skolesamfunnet.

3.12 Validitet og reliabilitet

Kvale og Brinkmann (2015) trekker frem validitet og reliabilitet som veldig viktig for å overføre troverdigheten til en studie. En av de viktigste tingene for en forsker er at kunnskapen som formidles er så riktig og trenger ikke nødvendigvis å være verifiserbar.

Reliabilitet kan knyttes til troverdighet i forhold til resultatet av forskningen. Det kan være interessant om svarene ville ha endret seg i form av hvordan intervjueren stiller spørsmål til intervju deltageren. Vil svarene som kommer fram være det samme dersom en annen forsker hadde stilt de samme spørsmålene? Jeg forsøkte å transkribere så nøyaktig som mulig med tanke på den muntlige formen av hva som ble sagt i intervjuet og overført til skriftlig materiale. Her var det viktig at selve transkriberingen ble gjort kort tid etter intervjuene slik at man hadde det ferskt i minne for å få best mulig overgang fra muntlig til skriftlig informasjon.

Validitet handler om hele forskningsprosjektet gjennomskiktighet i form av hvilke valg forskeren har tatt igjennom hele forskningsprosessen. Validitet kan være mer enn hvilke metoder som har blitt brukt (Kvale og Brinkmann (2015)).

3.13 Forskningsetikk

Etiske vurderinger knyttet til forskningsprosessen er å anonymisere informanten ved transkribering og filenote. Opprettholde taushetsplikten i forhold til informanten. Det er viktig at informanten går ut med en god følelse etter intervjuet, og føler seg ivaretatt under hele prosessen. Dersom informanten er en bekjent, kan man vurderer om intervjuet skal gjøres. Hjordemaar og Kleven (2018) berører tema forskningsetikk, og hvor grunnleggende det er når informanter blir involvert i pedagogisk forskning, og viktigheten med tanke på personvern. På nasjonalt plan tilhører det pedagogiske fagfeltet den nasjonale forskningsetiske komité for

samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Innenfor etiske retningslinjer setter denne komitéen krav til at forskningen skal være med åpenhet og redelighet. Derfor er det også viktig at informantene ikke blir preget med laster eller ødeleggelser fra intervjueren som har ansvaret for å behandle informantene med respekt, medbestemmelse og frihet. Informantene skal få opplysninger om forskningsprosjektet, og kan selv skrive under på samtykket for å delta dersom de er over 15 år. Her er det viktig at de ikke føler seg presset, og at de har andre de kan snakke med for å ta det valget, det er fordi at unge mennesker lett kan si ja til voksne (Hjardemaar og Kleven 2018, s. 28-29).

I møte med informantene fortalte jeg om prosjektet og hva dette innebar før vi startet intervjuet med lydopptak. 2 av informantene hadde deltatt i dette prosjektet tidligere og 2 var nye. Disse 4 informantene var over 18 år, og kunne selv signere samtykket. Videre fikk de med opplysninger angående hvilke rettigheter som er gjeldene og tlf. nr. dersom de trengte å ta kontakt med prosjektet.

4. Analysering og funn

Med utgangspunktet fra metodekapittelet vil empirien bli beskrevet i dette kapitlet.

Problemstillingen handler om hva ungdommene forteller om mobbing på skolen, og hvordan skolen som organisasjon har jobbet for å forbygge og håndtere mobbing.

Forskningsspørsmålene er knyttet til:

1. *Hva ungdommene forteller om egne erfaringer om mobbing i skolen?*
2. *Ungdommenes perspektiv om skolens måte å forebygge og håndtere mobbing på*

Funnene vil bli synliggjort her i analysen knyttet til ungdommenes stemme igjennom et ustrukturert intervju. Datamaterialet fra ungdommens intervjuer har vært et stort og interessant utplukk i ulike temaer om hvordan de har opplevd skolehverdagen og hvordan de opplevde tiltakene fra skolen når mobbing oppstod. Det er intervjuet ungdommer som forteller om ulike opplevelser i livet både i hjemmet og skolen. For å være deltagende i intervjuet har de samtykket for dette i et skjema. Hverken ledelsen eller de ansatte i skolene som kommer frem i analysen har ikke vært deltagende i intervjuet. Dette er for at de unge selv skal ha muligheten

til å uttrykke sine subjektive opplevelser i skolen, hjemmet og livet generelt. Alle ungdommene har uttalt seg et ønske om at skolen jobbet mer for et godt og trygt psykososialt miljø.

4.1 Informanter

Ungdommene som deltok i denne studien, er i en aldersklasse fra 18-25 år. Navnene er fiktive for å bevare anonymitet og har blitt endret opp til 2 ganger. Deltagerne heter Marte, Marius, Trond og Morten. 3 av ungdommene har droppet ut av videregående skole eller opptak til fagbrev, og en av de er tilkallingsvikar i arbeidslivet. Det er 2 informanter som er utenfor arbeidslivet, 1 av dem går til oppfølgingstjenesten, og den andre går på Nav med et ønske for å komme seg ut i arbeidslivet. Den siste informanten er fortsatt elev på yrkesfag ved en videregående skole, og med det forteller han at han stor trives på skolen.

En av informantene bor på institusjon og har kontakt med sin familie. 2 av de andre informantene bor hjemme med mor, stefar og stesøster. 1 av informantene bor sammen med mor og far. 3 av informantene har skilteforeldre, 2 av de har flyttet og byttet skole opptil flere ganger. Disse 2 informantene uttrykker at de er preget i forbindelse med flyttingen ved å stadig bli kjent med nye mennesker og et nytt skolemiljø. Alle informantene forteller om erfarte hendelser i livet knyttet til mobbing, slåsskamper, familiesituasjoner, krenkelser og vold i skolemiljøet.

4.2 Første forskningsspørsmål; Hva forteller ungdom om egne erfaringer knyttet til mobbing i skolen?

Alle ungdommene forteller at de har opplevd å ha blitt mobbet av andre medelever i skolesystemet, og noen forteller at de har sett andre medelever blitt mobbet. 2 av informantene forteller at de har opplevd å bli mobbet av de ansatte på skolen. Disse 4 informantene sier at mobbingen har påvirket den psykiske helsen, og 3 av de har ytret et ønske om å dø eller å ta sitt eget liv fordi de har opplevd krenkelse eller ekskludering på skolen.

Marte er en 18 år gammel jente som har droppet ut av videregående skole, og forteller at hun måtte starte videregående skole på nytt. Hun forteller at hun fant ut at skole var ikke noe hun trivdes med. Hun har tidligere byttet skole opptil flere ganger. Marte forteller videre at hun har skilt foreldre, vært innblandet i politiet, og har i senere tid måtte flytte på institusjon. Hun forteller at hun har kjent på mye sinne, frustrasjon og urettferdighet. Hun uttrykker at hun har opptil flere ganger knust fysiske ting fordi hun ikke har følt seg forstått av andre mennesker rundt seg.

4.3 Mobbet på skolen

Marte forteller at hun har opplevd mobbing i skolekonteksten, og at hun har observert andre som også har blitt mobbet på skolen. Hun sier at hun har følt seg krenket av både barn og kanskje noen ganger av andre foreldre fra da hun selv gikk i barnehagen. På barneskolen sier Marte at hun har opplevd og blitt mobbet med tanke på sin diagnose, og at hun har følt at andre mennesker har hatt et ønske om å trigge henne på en negativ måte. Dette beskriver hun som tungt og hjerteskjærende, det har videre ført til at hun stadig havnet i slåsskamper med andre medelever på skolen: *og at lærere ikke gjorde noe med dette. Også fra barneskolen av så ble jeg alltid mobba via ADHD min atte jeg ble veldig sint da.*

Det kan tyde på at Marte har blitt følelsesmessig berørt av andres signaler ved en opplevelse av mobbing. Hun uttrykte sin sårbarhet med eksplisitt sinne fordi hun kanskje ikke følte seg inkludert og forstått av det underliggende. Hun forteller at hun hadde et tydelig temperament, og det kan tyde på at hun ønsket å forsvare egne følelser og sin sårbarhet. *Kontaktlæreren var ganske flink, og prøvde å hjelpe meg, men hun fikk ikke gjort så mye, fordi du kan ikke kontrollere et barn på den måten du selv det vil gjøre.*

Ifølge sitatet ga Marte uttrykk for at læreren ønsket å støtte henne når hun hadde det vanskelig. Det kan tyde på at Marte ikke synes det var så lett å regulere egne følelsene da hun ga uttrykk for at andre medelever plaget henne.

4.4 Marte forteller videre hvordan hun ikke involverte foreldrene

Eh, også holdet jeg det skjult for foreldrene mine hele tida, i, ja, 5 eller 7 år, jeg husker ikke helt, men ca det. Når jeg først kom frem med det til foreldrene mine at jeg ble mobbet på

skolen, og alt det der, så ble det de liksom sånn, de ble jo litt sånn sjokkert at det hadde skjedd, uten at de visste det liksom.

Marte forteller at hun har prøvd å holde mobbingen skjult for sine foreldre opptil flere år, og at familien ble overasket da de først fikk innsyn at det pågikk mobbing 5 til 7 år senere. Det kan tyde på at hun har skammet seg over mobbesituasjonen.

Hun forteller videre at foreldrene og henne ble innkalt til et møte med rektor. *(eh), de snakka jo med rektor, og de liksom «ja, vi skal finne ut av det her.* Marte formidlet at det ble mobbefritt i en uke, og medeleven som skapte store mobbeproblematikk byttet skole, og de resterende elever som krenket var ble igjen på samme skole..

Tidlig på barneskolen ga Marte tegn på at hun hadde hatt selvmordstanker, og at hun ønsket å starte på en ny skole. Det kan tyde på at Marte ble deprimert og isolert av å ikke føle seg inkludert i skolekonteksten blant medelever. Videre hadde hun gitt uttrykk for sin frustrasjon til sine nærmeste i familien angående skolesituasjon. Det kan det tyde på at Marte har fått kanalisert ut noen vonde tanker og følelser til en nær relasjon i forhold til at hun formidlet noe av sin frustrasjon på hjemmefronten. *Det første jeg sa til mamma var liksom sånn, jeg vil dø! Det er sånn, jeg vil ikke være her, enten så bytter jeg skole eller så dør jeg.*

4.5 Slåsskamper på skolen

Marte formidler at det var mye sladder og rykter om henne på skolen, rykter som *«ser du på henne stygt flyr hun på deg liksom»*, og at hun fikk nedvergende blikk av medelever uavhengig av hvor hun gikk og hvem hun gikk sammen med på skolen. Hun fortalte at hun ikke valgte å bry seg om de som plaget henne noe mer, utfra det hun fortalte så resulterte det i at de 2 nye vennene hennes ble plaget av skoleelever. *Så de begynte jo da å erte venninnene mine, jeg har en venninne som er veldig lita fordi atte hu ble født for tidlig, og sånn, hun har jo vært mobba siden hun var liten også,, siden 1. klasse, og barnehagen og sånn, for det er sånn, hu gikk da i 5. klasse, og da drev de å sa «du ser ut som en 1. klassing, hvordan kan du gå i 5. klasse», så det er liksom sånn, hun måtte liksom forklare da, hvorfor hu var så liten, og folk fortsatte jo uansett.* Marte forteller at hun ble velig frustrert over at hennes venninner opplevde krenking, og at hun ønsket å forvare dem.

Så jeg ente jo da opp med å havne i slåss kamper for at folk skulle slutte. Hun forteller at hun kom i slåsskamper for at de elevene som krenket skulle slutte å plage vennene hennes. Hun

forteller at hun ikke opplevde å lykkes med å ta igjen, og uttrykte en kraftfull fortvilelse over situasjonen. Hun fortalte at det kom lærere og stoppet flere av slåsskampene, og at elevene stod og heiet på medelevene i forhold til hvem som vant slåsskampen. På den andre siden ble det også nevnt at krenkingen kunne oppstå før eller etter skolen der skolen ikke kunne bryte inn.

Marte beskriver at hun følte elever på ungdomskolen baksnakket henne. Hun nevnte at hun begynte å skulke skolen fordi hun opplevde det kaotisk å være tilstedeværende. Det kan tyde på at Marte kom inn i en negativ spiral med noen medelever i skolen, og havnet ofte i slåsskamper med tanke på et ønske om å forsvare seg selv og andre. Det kan tyde på at dette ikke gjorde livssituasjonen til Marte noe mer positivt med tanke på gode relasjoner.

4.6 Ble bedre på videregående skole

Jeg, jeg ble ikke mobbet på videregående, sånn som jeg ble på barneskolen og ungdomskolen, men havna jo i slåsskamper pga. sinneproblemer.

Hun formidler videre at hun følte baksnakkingen roet seg betraktelig ned da hun startet på videregående skole. Fra sitatet kan det tyde på at hun i en mindre grad havnet i den negative spiralen, på samme tid uttrykker hun at det kun var et sjeldent slagsmål bare dersom det var noen krevende relasjoner. Hun virket lettet fra intervjuet da hun opplevde å ikke føle seg krenket på samme måte som hun hadde gjort tidligere. Det kan tyde på at elevene i videregående skole var mer inkluderende i den sosiale konteksten og at det gjorde noe positivt med Martes livskvalitet. Hun formidler at hun hadde vært lei av skolen over en lengre periode, særlig barne- og ungdomskolen pga. utfordringer. Dermed valgte hun å droppe ut av videregående skole. Det kan også tyde på at fraværet hennes var for høyt, eller at hun hadde andre utfordringer i livet.

4.7 Krenket på barneskolen

Trond forteller om egne erfaringer i forhold til at han følte seg krenket da han måtte bytte barne- og ungdomsskole. Han forteller da han og familien valgte å flytte til et helt nytt sted var det ikke så lett å få seg nye venner i skolemiljøet. Trond fortalte at han ble utsatt for fysisk og psykisk vold daglig på den nye skolen.

det var jo ikke akkurat vanlig mobbing vil jeg si, det var jo, jeg mener at det var jo mishandling veldig liksom, fordi vold det var jo, jeg kom jo hjem med blåmerker delux, og hadde blødd å, for jeg ble jo banka opp hver eneste dag så og si egentlig. Han har videre fortalt at lærere så at han ble banket opp uten at det ble satt i gang tiltak.

Trond formidler at han strebet stort med å skjule disse krenkelsene hjemme hos sin mor og stefar med tanke på hva han ble utsatt for av medelever på den nye skolen. Han forteller at han ble truet på livet dersom han formidlet det videre og at det var rus inne i bildet. *Så jeg måtte jo bare skjule det når jeg kom hjem, for jeg turte ikke å si noe liksom, fordi de trua meg, hvis du sier noe så dreper vi deg, liksom, så jeg fikk jo melding på tlf, bare påminnelse på hva ting kan skje hvis jeg gjør noe liksom.*

4.8 Frykt for å melde ifra

Det kan tyde på at Trond har fryktet å melde ifra om disse traumatiske hendelsene fordi han har blitt redd for å bli drept med tanke på truslene han fikk fra miljøet. Han fikk store kroppslige uttrykk som risting i kroppen da han forsøkte å sette ord på dette i intervjuet, og stemmen hans ble veldig mild og svak. *Det var ingen som visste noen ting, da var det bare jeg som visste det liksom. Så da, det er liksom derfor jeg har liksom holdt det inne i meg hele tida liksom.*

Trond fortalte at han hadde en religiøs familie, og at dette for han skapte et ambivalent forhold til de hjemme. Det gjorde det også ekstra utfordrende for han å være åpen på hjemmebane da han ikke følte seg forstått og sett fra familien. Han følte at de blandet seg inn i hvilke venner han skulle ha da det ikke stemte med deres normer.

Så det er liksom den perioden jeg på en måte fortalte atte til morra mi at jeg liksom hadde blitt mobba, men da fortalte jeg bare at jeg hadde blitt mobba litt liksom. Ikke fullt ut som har skjedd liksom da. Han fortalte moren i senere tid at han følte seg krenket på skolen mellom 5-8 klasse. Det kan tyde på at han har vært redd for konsekvenser når det gjelder å snakke åpent om mobbehendelsene til sin familie.

4.9 Prøvde å ta livet sitt

Det har jo vært det, også har det vært et forsøk på å ta livet en god del ganger også, liksom, det har det også vært. Trond uttrykte videre at huden hans var «heala» etter å ha opplevd gjentagende ganger fysisk vold fra medelever. Han viste fysiske arr på armene i intervjuet, og dette kan tyde på at han også har hatt psykiske arr med tanke på det fysiske og psykiske som henger sammen. Han formidlet også at han hadde prøvd opptil flere ganger å avslutte sitt liv noe som kan ses i sammenheng med at han hadde isolert seg følelsesmessig. Han formidlet at han tømte et brett med piller for å ta sitt eget live fordi han ikke følte seg komfortabel med elevene han gikk sammen med på en religiøsskole i senere tid. Han ga uttrykk for at elevene synes han var annerledes enn han, og at han slet med å finne seg til rette i det religiøse miljøet. Med tanke på ubearbejdet følelser fra tidligere hendelser fortalte han at den religiøse skolekonteksten ble dråpen. Han er selv overasket at han lever en dag i dag etter flere forsøk å ta selvmord. Det kan tyde på at han ikke har sett noen utvei for å kunne få det bedre, og at han har manglet både støtte hjemme og i skolen.

4.10 Krenking på skolen

Marius forteller at han opplevde krenking på skolen av medelever som opprinnelig kom fra samme geografisk sted. Det ble bevisst skapt slåsskamper når lærerne ikke var til stede i situasjonen.

Det som er morsomt var at jeg ble mobbet av folk fra (Øst Europa) selvfølgelig (Ler) Ja, ikke sant. Jeg er jo fra Øst Europa (LER). Det er jo morsomt. Så det er jo, det er ganske typisk tror jeg (LER).

Det kan tyde på at de som mobbet og selv havnet i slåsskamper var usikre på seg selv, og valgte å få ut frustrasjonen på hverandre. Dermed havnet Marius i en negativ spiral med flere elever, og slik han beskriver gjorde dette noe med hans livskvalitet. Kroppsspråket hans viste en opplevelse av usikkerhet, han lo litt, men han hadde svak stemme da han formidlet denne situasjonen.

4.11 Slåsskamper på skolen

Mulig Marius fortvilelse og usikkerhet gjorde at han trodde slåsskamp var normen i skolemiljøet, og det kan tyde på en frykt ved å bryte den negative normen for å passe inn i miljøet. *Altså det var morsomt den delen, eller morsomt og morsomt. Den derre sangen som heter: What dosent kill you, get you stronger! (Ler) Den sangen der gir mye betydning I hvert fall.* Det kan tyde på at Marius opplevde at han måtte ta igjen med sammen mynt for å overleve i hverdagen, på samme tid utrykte han en fortvilelse og usikkerhet angående situasjonen og adferden. Det virket som han selv hadde vært mer fornøyd med gode relasjoner i et trygt og stabilt skolemiljø.

Det var nok kanskje begge deler. Ingen så det, så gadd ikke å si ifra, på en måte. Altså, det var i de verste tilfelle var det sånn at hele klassen løp bak meg på en måte, men det... (ler).

Marius forteller en opplevelse av gjentagende krenkelser, slåsskamper og negativ adferd i skolen. Han fortalte da han begynte på en vanlig barneskole så valgte han å ikke gi oppmerksomhet til de elevene som forsøkte å plage han, og det reduserte frykten hans og han opplevde skolehverdagen mer positivt. Han ga utrykk for at det var stabile og trygge lærere til stede i skolehverdagen. Dette kan tyde på at Marius sin livskvalitet økte i forhold til at det ble stabilitet i skolekonteksten. Det førte til positive ringvirkninger i livet hans, og han formidlet at det ble lettere å ha genuint fokus på fag og sosiale relasjoner.

4.12 Opplevelse av å bli ekskludert på skolen

Morten forteller om opplevelser av å ikke bli inkludert av medelever og lærere på barne- og ungdomskolen. Morten er 19 år og går på videregående skole, og vil videreutdanne seg til entreprenør. Han forteller at han engasjerer seg i skolemiljøet og stiller opp som elevrådsrepresentant for klassen. *I 4, 5 femte klasse på barneskolen så fant jeg 40 kr, eh i to 20 kroner, og jeg tenkte har Karsten mista de, fordi han pleide jo å ha busspengene hele tiden fordi han bor for nærme.*

Ut ifra dette til sitatet kan det tyde på at Morten har hatt en intensjon om å være omtenkst når det kommer til å høre om hvem som var eieren av disse pengene. Han fortalte at han fikk spurt en som dessverre ikke alltid snakket sant, og dette endte med en negativ opplevelse for Morten. Han ble hengt opp og bundet av 5 medelever på skolen. Morten fortalte at han hverken

hadde krefter eller et ønske om å reise tilbake til skolen. Det kan tyde på at han etter denne situasjonen har blitt påført en traumatisk hendelse ved å ha blitt behandlet på en uverdigg måte av medelever på skolen.

Dette resulterte i at Morten ble hjemmeværende i 1 uke fordi han fryktet gjentakende hendelser. Mortens fortelling synliggjør at han ikke har blitt inkludert i sosiale grupper innenfor skolens krets, og at hans opplevelse av dette har vært smertefullt. Det kan virke som at ikke Morten har hatt det godt psykososialt, og omsider ser det ikke ut som han har blitt sett av en lærer på dette tidspunktet. Han fortalte videre at han avsluttet å gå i behandling hos en psykolog da han gikk i 7 klasse, han gjorde som ingenting, og sa alt var bra, etter å få mye vonde følelser servert i ansiktet. Han uttrykket en fortvilelse over hvordan han skulle sortere og håndtere egne følelser, og at han hadde behov for å støtte seg til trygge voksne i skolemiljøet.

4.13 Alt du trenger er en venn

For det de trenger er hjelp, og en god venn. Men hvis de ikke får det, og henger med feil folk, da blir det jo bare dumt. I tiende klasse til jul. Jeg visste ikke hvordan jeg skulle si det, lagde en video fra et rocke band som heter «Five fingres better» Eh, sangen heter «Coming now», det som er budskapet i videoen, det er hvis en har det vondt, og har en venn, så .. Eh, så vil det gå bra. Har en person vondt, og ikke har en god venn, så vil det gå vondt. Og du ser en jente som tar selvmord med å spise seg i hjel på piller, og en gutt som skyter seg foran foreldrene sine. Og på slutten av videoen så viser så viser det at har du venner, så kan det gjøre stor forskjell. Det kan tyde på at mangel på venner og mye ensomhet gjorde at Morten lagde en film om vennskap for å vise klassen dette. Dette var en illustrasjon av en ung jente som tok selvmord med piller, og en gutt som tok livet sitt foran sine foreldre. Og med et godt vennskap kan det bidra til å gi positive opplevelser i sosiale relasjoner.

Dette tydeliggjør at Morten erkjenner viktigheten med behovet for vennskap og har assosiert seg og anerkjent egne følelser knyttet til den musikken som har hatt betydning for han. Det kan se ut som han har søkt trøst i denne musikken, og har hatt et behov for å gi klassen et budskap om hva vennskap og utenforskap kan føre til. *Nyere studier viser til at Heavy Metal kan bryte ned en depresjon, og gjøre at du får det bra.* Videre forteller han at han isolerte seg og hørte

mye musikk i gangene. Det kan tyde på at han hørte på musikk for å få en indre styrke i hverdagen.

4.14 Positive relasjoner på videregående

Morten fortalte etter han begynte på videregående skole at livet hans snudde opp ned. Han opplevde å bli mer inkludert av både lærere og elever, og at han fikk gode venner som han trives med både på skolen og fritiden. *Eh, læreren passer ikke på deg på samme måte, du får ansvar for egen læring, men det de er veldig nøye på er null toleranse for mobbing.*

Etter hvordan Morten uttrykker seg i intervjuet med tanke på holdning og kroppsspråk kan det tyde på at livskvaliteten til Morten er positivt stabilt med trygge relasjoner. Og med tanke på at han sier at mobbing ikke blir godtatt på videregående skolen, virker det som at hverdagen har blitt mye lettere og oppløftene.

4.15 Oppsummering

Informantene forteller gjennomgående om erfaringer knyttet til mobbing i skolen. Alle informantene har fortalt om egne opplevelser av frykt, sårbarhet, skam, usikkerhet, utstenging, baksnakking, isolasjon og mobbing. På den andre siden har de også gitt uttrykk for hvor viktig gode relasjoner blant elever og lærere har påvirket positivt for den psykiske helsen. Disse unge informantene har fortalt at de har fått psykiske og fysiske sår etter opplevelser av å bli mobbet eller plaget av andre medelever.

Videre forteller informantene at de ikke følte seg akseptert eller respekt blant de som mobbet eller startet slåsskamp. 2 av informantene fortalte at de kom stadig i slåsskamper. Deretter ble normen trang og den negative sirkelen var i gang. Noen av lærerne grep inn når slåsskampene var synlig, og på den andre siden ble det fortalt at elevene passet på å mobbe eller starte slåsskamp da lærerne var fraværende. En fellesnevner fra informantene er at de ikke alltid følte seg sett av de ansatte på skolen. Det kan tyde på at disse unge menneskene har hatt et behov for å uttrykke seg mer muntlig i forhold til hvordan de føler det, og har trengt mer støtte fra

trygge og tydelige voksne. Informantene som har fortalt at de har fryktet livet, og at de hadde også har trengt hjelp og støtte for å melde ifra om enkelt situasjoner.

Disse unge informantene har fortalt at de har isolert vonde opplevelser inni seg uten å ha snakket med voksne fordi de har fryktet gjentagende alvorlige krenkelser fra de som mobbet. Med slike negative erfaringer har informantene ytet et ønske om å ta sitt eget liv. Dette kan tyde på en fryktkultur med tanke på å ikke passe inn i miljøet dermed har normen gjentatt seg. Alle 4 ungdommene ser ut til å ha opplevd en usunn gruppedynamikk, og at frykten har hemmet for elevenes videre utvikling i skolen. Informantene som fortalte at de har følt seg sett av trygge lærere eller inkluderende elever har gitt uttrykk for et positivt læringsmiljø i skolen. Ungdommene har gitt uttrykk for at gode relasjoner fremmer i skolen og at det er det som skal til for å få en bedre psykisk helse både i det sosiale og i lærings situasjoner. Dette har også ført til betydeligere vennskap, tryggere relasjoner og mer motivasjon for å engasjere seg i fagene.

4.16 Forskingsspørsmål nr. 2: Ungdommers perspektiv om skolens måte å forebygge og håndtere mobbing på

Alle ungdommene forteller om erfaringer i forhold til at de har blitt sett av en ansatt på skolen og at de i forbindelse med dette har fått mot og håp. På den andre siden har de også fortalt om opplevelser av at de ansatte ikke gjorde gode nok tiltak da mobbingen oppstod.

4.17 Den nye skolelederen tok tak i det

Morten fortalte at de hadde en rektor som han følte ikke gjorde jobben sin godt nok i forhold til mobbing. Det var lærere som var vitne til mobbing blant elevene, og ikke klarte å gjøre tiltak for å ta tak i dette og forbedre dette. *Rektor sa vi hadde mobbefri skole, men blant annet meg sjæl, og flere andre ble mobba hele tida.*

Han forteller at lærere skal være en nøytral part som skal passe på at alle elevene har det bra, og lære elevene det de skal. Når elevene ikke har det bra, så kan de heller ikke lære noe, og da gjør ikke lærerne jobben sin. Han sier også at de tidligere lærerne ikke var noen gode støttespillere når det kom til mobbing.

Det kan tyde på at den gamle rektoren valgte å si opp sin stilling eller fikk sparken og det ble i denne forbindelsen ansatt en ny rektor. *Når den nye rektoren kom så tok han hvert fall tak i det. Han tok tak i mobberne, og mange lærere ble erstatta.*

Ifølge Morten så byttet den nye rektoren ut noen av lærerne, og det ble gjort mye positive tiltak som var forebyggende mot mobbing i skolen. Det kan tyde på at Morten har vært fortvilet og frustrert, og slik han nevner er det ikke hans ansvar å lage tydelige rammer på skolen, det er de voksne sitt ansvar med tanke på å lage trygge rammer til elevene. Videre gir Morten positive uttrykk for den nye rektoren som gjorde skolen til et bedre sted å være.

Marius forteller at han ble noe mobbet på språkskolen og ikke hadde det bra i den tiden.

Derimot da han begynte på vanlig barne- og ungdomsskole fikk han så gode lærere at han brydde seg ikke hvis noen medelever mobbet han. *Jeg vet ikke hvordan jeg kan forklare det, jeg trives såpass godt på skolen, at jeg jeg ikke brydde meg, om det greiene der på en måte, om de sa noen stygge ord eller noe sånt, jeg brydde meg bare ikke (LER), det var på en måte gøy på skolen.* Det kan tyde på at gode og tilstedeværende lærere er tiltak i seg selv. Utfra hva han forteller så skapte gode lærere en trygghet i hverdagen til Marius.

4.18 Innkalt til møte med rektor

Marte forteller at mobbingen ble tatt hånd om, og foreldrene snakket med rektor. Videre ble det sagt at mobbingen tok slutt i en uke, og hun uttrykker at det var en god følelse. Etter denne uka forteller hun at mobbingen begynte igjen, og uansett hva som ble gjort ble det ikke noe bedre. Marte uttrykker sin fortvilelse av å ikke føle seg sett eller hørt, akkurat som hun hadde blitt fastlåst i et mønster hun ikke kom ut av.

4.19 Mobberen ble utvist

Morten slet med at han ikke hadde venner og ble mye mobbet. *Gikk konstant, eh, jeg hadde ingen venner, fikk noen etter hvert. Også var det en som startet i 8 klasse, og han startet etter meg, eh, Martin heter han, han gikk rett opp til han, og delja `n ned. Og da ble det rolig et halvt år, også var det på `n igjen.. Det var en av mine bedre venner. Det verste var at han ikke ble snakka til. Han fikk ikke anmerking, han ble ikke sendt til rektor. Han som ble slått ned var mobberen og det var han som fikk kjeft.*

Det kan tyde på at Morten har vært fortvilet over situasjonen med mangel på venner i skolekonteksten. Fra sitatet så forteller han at han fikk en god venn som videre forsvarte han mot en som hadde plaget han veldig lenge. Det viser til at han endelig fikk et pusterom i hverdagen da mobbingen tok slutt for en lengre periode og det kan ha gitt Morten en bedre psykisk helse i hverdagen. Han påpeker at mobberer ikke kan ha det noe godt på hjemmebane og sliter selv med å regulere egne følelser. Denne eleven fikk anmerkning og ble utvist i 3 dager fra skolen fordi han hadde krenket Morten gjentagende ganger. Kameraten som hadde forsvart Morten i denne mobbesituasjonen ble hverken sendt til rektor eller fikk anmerkning. Det kan tyde på at skolen har sett situasjonen fra ulike perspektiver, og kjørt tiltak på eleven som hadde plaget Morten opptil flere ganger.

4.20 Ropte om hjelp, ble ikke tatt på alvor av rådgiveren

Morten forklarer at han valgte å gi tydelig og livsnødvendig beskjed til rådgiveren med tanke på at han opplevde mobbingen var konstant på skolen, og at han helt klart ble påvirket av dette psykisk. Tilbakemeldingen fra rådgiveren var urovekkende, og hendelsen ble aldri fulgt opp i senere tid. *Og jeg sa til ho blir det ikke noe bedre nå så tar jeg livet av meg, og ho sa «Anders, sånn må du ikke snakke, eh, ja tror du på gud, «ja» da har du en Jesus som er med deg, ja da går du tilbake i timen din». Og mere ble det ikke snakka om, og sånne ting..* Det kan tyde på at Morten ikke ble tatt på alvor fra rådgiveren i en slik kontekst. Eleven uttrykker et rop om hjelp og rådgiveren responderer med religion. Det kan ha vært svært undertrykkende for Morten at religion ble dratt inn. Tilsynelatende kan det se ut som læreren har brukt religion i håp om å hjelpe Morten uten å ha lykkes. Etter hva han fortalte hadde denne hendelsen motsatt virkning, og i denne situasjonen kan det tyde på at Morten hadde et ønske om å bli møtt på følelser og bli tatt på alvor.

Morten ga videre uttrykk for at han og andre ble mobbet på barneskolen. Han fortalte at det var mye drittssnakk, utfrysninger og at lærere ikke tok tak i mobbingen før han begynte på ungdomskolen. *Ho ene læreren sa at de bare leker, det ikke noe stress. De gikk bare videre, det var utfrysninger. Når jeg kom på ungdomskolen så, eh, var det akkurat det samme. Bortsett fra da hadde jeg en kontaktlærer som prøvde å ta tak i det.* Det kan tyde på at Morten så forskjellen da han startet på ungdomskolen ved at kontaktlæreren forsøkte å ta slike mobbesituasjoner på alvor.

4.21 Mobbing uten tiltak

Morten utrykte at han hadde gitt beskjed hjemme at det pågikk mobbing på skolen og foreldrene kontaktet skolen. Ifølge Morten hadde skolen gitt uttrykk for at det var ikke mulig å gjøre noe når elevene hadde en diagnose. Her vil være vanskelig å analysere da vi ikke har skolens ståsted på dette, men Morten har i hvert fall følt at det ikke ble satt inn tiltak som kunne hjulpet

Nei, jeg snakket med mamma, og det var mange fortvilende kvelder, hvor de ringte inn til skolen, og ikke gjorde en dritt, ene kommentaren hu ene læreren ga var at de ikke gjorde noe med den personen som mobba fordi eleven hadde en diagnose.

Han fortalte videre at han i en periode på barneskolen hadde fått hjelp til å forstå egne følelser ved at foreldrene lot han få snakke med en psykolog i forbindelse med mobbingen som oppstod i skolen. Han fortalte at han hadde en venn i 4 klasse som han lekte Harry Potter og med dinosaurer.

Læreren ville gjøre gruppemiljøer til en felleskonsekvens, og med det splittet hun alle grupperinger i klassen. Etter den dagen ga Morten uttrykk for at han mistet sin eneste venn, og følte seg utstengt og mobbet av andre medelever. *Det var liksom oss to og kanskje en annen. Og på slutten av.. så sa hun at vi måtte finne noen andre å leke med fordi dere henger så mye sammen.*

4.22 Følte seg ikke sett av hverken rektor, lærere eller medelever

Trond utrykte en følelse av å hverken bli sett av rektor eller de fleste lærere*de gikk liksom rundt, men de så at det skjedde, jeg så at de så bort liksom, jeg la jo lett merke til det liksom. Og fortsatt så skjedde det jo ikke noe. Og rektor, jeg tenkte rektor det er den eneste sjansen, men nei, det er jo heller ikke noe sjanse, hu var ikke like ille som lærerne og heldigvis, men hun bare gadd ikke å bry seg egentlig rett og slet.*

Det kan tyde på at Trond ikke visste hvordan han kunne si ifra til de voksne på skolen da han følte seg mobbet. Han har jo også uttrykket tidligere at han fryktet livet dersom han sladret. Det

kan nok hende han har gått med mye skam og isolasjon, og på den måten hatt et inderlig ønske om å bli forstått utenfra. Han forteller at det som ga han håp på skolen var en lærer som han følte seg sett av. *Så det var liksom eneste timene jeg følte jeg lærte noe når jeg var med hu, den eneste læreren, for hun skjønnte jo hvordan jeg hadde det.* Det kan tyde på at han fikk det bedre med seg selv på skolen når han hadde en relasjon med en lærer der han følte seg sett og hørt i felleskapet. Videre så har det nok vært lettere for Trond å ta imot læring når han kan være til stede i selv og læringssituasjonen.

4.23 Hvem vil vel «Snitche»?

Marte la mye vekt under intervjuet på problematikken av å sladre og brukte ordet «snitche» og hvordan dette påvirket hennes mobbesituasjon.

Så begynte jo slåsskampen å skje, og folk samla jo seg rundt dem ikke sant, og lærerne begynte å samle seg rundt dem, og vi stod jo bare der å så på, etter sånn to min begynte de å bryte inn, når de egentlig kunne bryte inn for et kvarter sida. Her har de som jobber på skolen avsluttet en slåsskamp ved å bryte inn.

Marte forteller at hun kunne ønske at skolen som organisasjon hadde tydeligere rammer, mer konsekvenser og tiltak. Hun sier at mobbing er et veldig alvorlig tema. Videre nevner hun at mobbing skjer selv om skolen som organisasjon sier at de forebygger eller at det er mobbefritt. Det kan skje i skogen før skolen eller når lærerne snur seg. *For hvem vil «snitche»? Det er ingen som vil være en sladrebank, sier Marte.*

det er liksom, det står i avisa at det denne skolen er helt mobbefri, og som mobber er bare sånn derre, hvordan vet du om det? Med tanke på hva Marte fortalte i intervjuet så hadde hun et sterkt ønske om at skolen som organisasjon skulle jobbet mer forebyggende mot mobbing. Hun uttrykte selv at det er ingen elever som ønsker å «snitche», det kan tyde på at elever er redd for alvorlige konsekvenser fra medelever ved å si ifra til skolen når det oppstår mobbing. Videre så nevner hun at det skolen ikke alltid vet hva som foregår når elever prøver å skjule mobbingen. Det kan tyde på at de allerede vet hva som er rett og galt når de behandler andre medelever på en dårligere måte. Hun forteller videre at mobbing burde tas alvorlig og at tiltak er ønskelig.

4.24 Oppsummering

Disse unge informantene forteller om egne opplevelser knyttet til mobbing i skolekonteksten. Flere av informantene har gitt uttrykk for at de ikke har blitt tatt på alvor av lærere og skoleleder når de har opplevd krenkelse på skolen. Ifølge informantene forteller de opplevelser av å ha følt seg krenket av medelever og noen ganger av de voksne på barne- og ungdomskolen, og at starten på videregående skole har snudd til det mer positive med tanke på læringsmiljø og det sosiale. De fleste av informantene har uttrykt en opplevelse av at de fikk mer venner på videregående skolen og det resulterte til et mer stabilt forhold både til de voksne og medelever i skolen. Det har blitt formidlet at noen lærere og skoleledere har vært utydelige i voksenrollen da negative hendelser har oppstått med tanke på gjentakende krenkelser i barne- og ungdomskolen.

På den andre siden har lærere grepet inn i slåsskamper, og flere har uttrykt at medelever har gått bak ryggen til de ansatte på skolen i håp om å ikke få konsekvenser ved å bryte regler. Dette kan tyde på at elevene som har krenket andre medelever har hatt en forforståelse knyttet til dette med hva som er rett og galt i forhold til hvordan de behandler andre mennesker. På den andre siden kan det tyde på at normen i skolemiljøet kan ha vært smal, og mulig en opplevelse av gruppepress blant medelever når det gjelder å passe inn, slik at det er lettere å vedlikeholde det samme mønsteret. Videre ble det fortalt av Marte at det var en frykttkultur når det gjelder å «snitche», det kan også tyde på at elever ikke tørr å si ifra når ting er galt pga. gjentakende opplevelser av hevn og trusler. På sammen tid viste det seg at informantene snakket positivt om trygge rammer i skoleverket, tydelige regler, konsekvenser for regelbrudd, ansvarlige voksne som kunne ta ansvar ved å gripe inn når det kommer trusler, krenkelser og slåsskamper fra andre medelever. Disse informantene som opplevde krenkelse og ensomhet hadde et sterkt ønske om å bli sett og tatt på alvor av trygge voksne. Alle informantene ønsket seg en venn og trygge relasjoner, og at det skapte store positive ringvirkninger i livet.

4.25 Oppsummering av analyse

Store deler av analysen viser at krenkelser og utestenging går igjen blant informantene og at dette kan skape utrygge miljøer og relasjoner i skolekonteksten og samfunnet. Betydningen av trygge vennskap og relasjoner har vært avgjørende for en positiv utvikling for informantenes

liv. Tydelige voksne i skolen har bidratt til bedre læringsmiljø blant ungdommene og bedre relasjoner. Denne analysen viser ungdommenes erfaringer ved opplevelse av krenkelse i skolesystemet. Videre viser funnene at det ble gjort tiltak i skolen med tanke på arbeide forebyggende mot mobbing i skolen, men flere nevner også mangelen på tiltak og oppfølging. Utydelige og passive voksne kan føre til usikkerhet hos elevene, og det kan skape utrygghet og konflikter blant medelever. Ut ifra disse perspektivene ønsker jeg videre å drøfte overgangen med tanke på ungdommenes opplevelse av krenking og hva slags tiltak skolen som organisasjon har bidratt med. I tråd problemstillingen vil analysen og teorien bli diskutert i neste kapittel.

5. Drøfting av funn

I dette kapitlet vil jeg drøfte ungdommenes fortellinger og erfaringer opp mot teori og problemstillingen som er valgt i studiet. Oppgaven baserer seg på kvalitativ tilnærming der målet er å finne svar på følgende problemstilling:

Hva forteller ungdommer om mobbing på skolen, og hvordan har skolen som organisasjon jobbet for å forebygge og håndtere mobbing?

Forskningsspørsmålene:

Hva forteller ungdommene om egne erfaringer i forhold til mobbing i skolen?

Ungdommenes perspektiv om skolens måte å forebygge og håndtere mobbing på

Målet har vært å få frem ungdommenes stemme knyttet til hvilke erfaringer i har med mobbing i skolen, og hva slags til tiltak som ble gjort i organisasjonen, og hva slags forventinger de har hatt til skolen. Det er ungdommenes stemme som er satt i perspektiv for å få frem elevenes egne fortellinger, og det er viktig å påpeke at skolen og ledelsen er ikke intervjuet.

5.1 Ungdommenes forventinger til skolen

Ut ifra analysen har ungdommene uttrykt ønsker om å bli inkludert i relasjoner og det å oppleve en tilhørighet i skolen. Det kan se ut som det har vært et gjennomgående tema som ungdommene har strevd med å finne sin plass i skolemiljøet. Jeg har forstått det slik ut ifra analysen at ungdommene har ønsket sosial inkludering i skolekulturen, og at de voksne er tilstedeværende, stabile og trygge som et støttende stillas (Søndergaard 2014).

5.2 Mobbing førte til ekskludering

Ut ifra ungdommenes fortellinger fra analysen så fortalte alle at de hadde opplevd mobbing i skolen. De forteller at de har opplevd å ha blitt ekskludert fra relasjoner i skolen, noe som har ført til at de fikk en indre uro, og ble i tvil på seg selv og det sosiale miljøet (Schott & Søndergaard, 2014). De uttrykte at de synes det var vanskelig å håndtere krenkelser på egen hånd. For eksempel Trond sin fortelling så opplevde han psykisk og fysisk mobbing på den nye barne- og ungdomskolen, og ble truet på livet dersom han sa ifra til en voksen. Teorien viser til Støen, Fandrem, Roland (2018) ved å oppleve å bli alvorlig krenket kan skade den psykiske helsen betraktelig, og det kan føre til å bebreide seg selv som menneske. Det å bli fratatt verdigheten til å eie sin egen stemme, kan sette mennesker i skyggen av sitt eget liv. Det er også mulighet for den som utførte krenkelsen på Trond, at den personen selv kan være utsatt for mobbing (Schott & Søndergaard 2014). Mobbing vil uti fra teorien til Schott & Søndergaard (2014) være en sosial gruppe dynamikk i forhold til hvem som utsettes for mobbing fremfor Olweus perspektiv på mobbing som kategoriserer «offeret» og «bølla».

På den ene siden kan sosialkompetanse være nyttig i en startsfase av mobbingen, det å klare å uttrykke seg og sette ord på det som skjer kan føre til at den som mobber kan bli bevisst på sine handlinger og adferd. Det er mulig at den som utfører mobbingen kan gå i seg selv og reflektere over situasjonen, noe som kan føre til slutt på mobbingen. På den andre siden kan det også føre til motsatt effekt, slik at mobbingen kan øke. Hva kan ungdommene selv gjøre når de blir ekskludert fra vennekretsen?

La oss se på opplevelsen fra funnene der Marte forteller om at ekskluderingen fra andre barn startet allerede i barnehagen. På en side kan det handle om et ønske om å få delta i lek med andre barn for å oppnå sosialtilhørighet. På en annen side kan det være en mulighet for at Marte ikke visste hvordan hun skulle tilnærme seg de andre barna. Ekskluderingen som Marte opplevde for snart 15 år siden satte varige og dype spor. Det kan virke som at den ekskluderingen gjorde at Marte ikke følte en tilhørighet i felleskap (Nordahl, Manger, Sørli & Tveit, 2015, s. 13). For eksempel kunne de voksne fungert som støttende stillas og hjulpet Marte inn i leken. Dersom de voksne hadde gitt de riktige metodene og verktøyene til Marte for å komme inn leken, kan det være en mulighet for at mobbesituasjonen hadde vært unngått (Schott & Søndergaard 2014).

Alle informantene forteller at de forsøkte å passe inn eller få kontakt med medelever. Et eksempel er som nevnt tidligere der Morten finner penger i skolegården som han tror tilhører en medelev. Det at Morten vil gi tilbake pengene viser at han har blitt opplært til dette og forstår normene for at man leverer tilbake noe som ikke er ens eget. Han prøver selv og være inkluderende. Det at han vil gi den tilbake gir også uttrykk for at han har en tanke om at dette skal bli godt tatt imot og dette skal bli en positiv opplevelse. Dette skjer derimot ikke og han blir istedenfor hengt opp i skolegården av medelever og opplever fysisk mishandling. Forskning viser til Søndergaard (2014) som skriver at det å ha lært gode normer og verdier av de voksne som gjenspeiler seg i barna er viktig. Hva kan dette derimot gjøre når den gode gjerningen blir møtt med psykisk og fysisk vold. Denne forskjellen i forventning og hva som faktisk skjer er med på å påvirke at han mister totalt motivasjonen til å dra på skolen og kan utvikle eksklusjonsangst (Schott & Søndergaard). Morten uttrykte frykt på samme måte som Trond gjorde for gjentakelse av negative opplevelser av medelever, dette gjorde dem isolerte, deprimerte og ensomme. Rolands (2014) perspektiv er at mennesker kan bli deprimerte og i verste fall få selvmordstanker ved å oppleve mobbing. Det kan tyde på at disse unge informanter har opplevd en eksistensiell angst som er knyttet sosial eksklusjonsangst, og at terskelen for sosial inkludering har vært marginalisert i ulike grupper i skolen (Søndergaard 2014).

I analysen ser vi ungdommenes erfaringer knyttet til opplevelser ved å bli ekskludert av blant annet medelever på skolen, når de egentlig hadde et behov og ønske om å bli inkludert i felleskapet eller vennskap. For eksempel Morten hadde laget en sterk film om vennskap til sin klasse. Filmet handlet om dersom du har en venn å støtte deg til i livet vil ting gå bra, og en som ikke hadde en venn valgte å livet tok sitt eget liv foran foreldrene. Det kan virke som om Morten hadde et viktig budskap å formidle til medelever i skolen. Det kan tyde på at han gjennom filmen fikk utløp for sin frustrasjon på hvordan vennskap kan gjøre en stor forskjell i livet. Nordalh, Manger, Sørli & Tveit (2015) viser til det å mestre det sosiale samspillet sammen med andre barn har mye å si for utviklingen, og barn som sliter med den sosialkompetanse kan strebe med å oppleve tilhørighet. Det viser også hvor viktig det var for Morten å føle en sosial tilhørighet i skolen (Schott & Søndergaard 2014).

5.3 Mobbing førte til at ungdommene endret adferd

I analysen forteller Marte og Marius at de hadde endret sin adferd etter at å ha opplevd mobbing og ekskludering i skolen og barnehagen. Fra og være barn som ønsket å bli inkludert i felleskapet til i senere tid å bli sinte og frustrerte for å bli ekskludert av andre barn som førte til at de tok igjen med slåssing. Dette stemmer ikke med det Olweus sin teori der han beskriver mobbeoffer som den *passive* og *underdanige* (Olweus 2009) men at de heller tar igjen fysisk. Teori understreker at slåsskampene har ført til sosiale prosesser på avveie (Schott 2009). Når elever endrer adferd og havner i slåsskamper fører det til en negativ sosial gruppe dynamikk (Schott & Søndergaard, 2014). Det kan allikevel se ut som ungdommene kjempet om sin plass om en sosial tilhørighet i gruppa (Nordahl, Manger, Sørli & Tveit, 2015, s. 13). Samtidig kan det se ut som det har vært fravær av arbeid fra de voksne når det kommer til verdighetsproduksjon og adferds regulering i elevgruppa (Aarhus Universitet, 2014).

Ut ifra analysen til Marte så fortalte hun at hun ønsket at lærere skulle være mer til stede og gripe inn tidligere for å stoppe slåsskampene. Det kan virke som at Marte ønsket en stabil og trygg voksen som kunne veilede i form av støtte og trening ved bruk av autoritetsstrategier (Schott & Søndergaard, 2014) i forhold til hva slags handlinger som er sosialt akseptert og ikke. Slik sett kan det se ut som det var en lengsel for å bli møtt med verdighetsproduksjon i form av regulering (Aarhus Universitet, 2014) og kanskje ikke negativ veiledning om hvem som har gjort hva, men et behov for å bli sett. Ved å snakke om hvordan de opplevde situasjonen sammen med de andre medelevene ved å få uttrykt seg og satt ord på følelsene. Slik sett kunne de løst konflikter og støttet seg til en trygg voksen de hadde tillit til (Schott & Søndergaard, 2014). På den måten kom Trond seg ut av den onde spiralen ved å droppe slåsskampen fordi han ga uttrykk for at han følte tilhørighet og aksept da han fikk en ny lærer på barneskolen. Schott & Søndergaard (2014) viser til hvor grunnleggende det er at barn å oppleve inkludering og engasjement fra voksne.

Fra analysen så var det informanter som holdt mobbingen hemmelig for både de ansatte på skolen og hjemme hos de foresatte. De følte skam og flauhet for at de ble mobbet og dette gjorde det vanskelig for dem å fortelle om dette til ansvarspersoner. Dette kan det gjøre vanskeligere for både foreldre og lærere ved å oppdage eventuell mobbing. Der foreldre må følge opp barna og være til stede for de slik at de klarer å utvikle en tett relasjon. Schott & Søndergaard (2014) viser til teori med tanke på at det er tidkrevende å bygge forhold basert på

tillit mellom barn og voksen. Bedre tillit vil gi grobunn for at barna vil kunne åpne seg og dermed snakke om ting som de føler er vanskelig. Det at ungdommene har holdt vonde og krenkende opplevelser inne i sitt sinn og som er under utvikling gjør noe med livskvaliteten. Det at de på forskjellige måter opplevde både psykisk eller fysisk vold, beskyldinger, krenkelser, trusler og det å bli utestengt tydet på at det skapte vonde opplevelser i ungdommene. Slik sett ved at ungdommene har vært på skolen med disse vonde tanker fra ubehagelige opplevelser vil det være et brudd på et trygt psykososialt miljø i skolen (Schott & Søndergaard, 2014).

Marte nevnte spesifikt at det å si ifra om mobbingen var ett vanskelig tema og tok opp begrepet å «snitche» til de voksne, det vil si at hun var redd for å sladre slik at hun skulle få en straff av mobberne samt bli sett på som en sladrebank. Dette er ett velkjent begrep og gjenspeiler det at man har en tanke om at det er bedre og holde ting skjult enn å komme fram med det og dette grunner i en fryktkultur. Trond nevner at han ble truet på livet dersom han sa ifra at han ble utsatt for krenkelser og fysisk vold som gjorde at det tok lang tid før han klarte å fortelle om sine opplevelser. Det at rektor legger til rette for en samarbeidskultur og teamlæring blant lærere, og at skolen jobber aktivt med fokus på relasjonsbygging blant elevene kan være forebyggende med tanke på å bygge tryggere relasjoner seg imellom. Petter Senge (1999) underbygger gruppelæring som en av disiplinene i en lærende organisasjon for utvikling i samarbeid med kollegiet. Igjen vil det å være til stede være veldig viktig for å unngå at det bygger seg opp en ekskluderingsangst blant ungdommene Schott & Søndergaard (2014) da det blir verre jo lengre slike hendelser får utfolde seg.

5.4 Mobbingen bidro til lavere livsgnist og selvmordsforsøk.

Det kan se ut som at ekskluderingen og mobbingen i skolemiljøet førte til at ungdommene i analysen ble deprimerte og fikk selvmordstanker. Slik det ser ut fra analysen ser det ut til at ungdommene har hatt vanskeligheter for å dele indre tanker og vanskelige opplevelser til en voksen i skolen. Samtidig kan det se ut som at de hadde et ønske om å bli sett av en trygg voksen i skolen, allikevel kan det tyde på at terskelen var for stor å be om hjelp for veiledning og støtte. Hva om de hadde fått en opplevelse av at den psykiske skaden ble rettet opp på innsiden? Det kunne vært et forsøk på at ungdommene opplevde å bli ivertatt av tillitspersoner i skolen, og kanskje eksklusjonsangsten ville blitt forminsknet (Schott & Søndergaard, 2014). Det ville være et håp for å hindre isolasjon for ungdommene ved å kunne klare å si ifra til en

trygg voksen i skolen når ting ikke er bra. Det at skamfølelsen deres kunne avta, og heller oppleve støtte i en stabil voksen (Søndergaard, 2014). På den ene siden vil det være nyttig å ha tilstedeværende av de voksne i skolen. Det at de voksne hadde vært tilgjengelig og kommunisert med ungdommene. På den andre siden ville det vært utrygt for ungdommene å henvende seg til ustabile eller for autoritære voksne som ikke møter eleven på deres premisser.

I analysen fra ungdommens opplevelser forteller Marte, Trond og Morten at de i en periode i livet ikke ønsket å leve lengre fordi de hadde opplevd mobbing og ekskludering i skolen. Det at de hadde et ønske om å dø så ung er et svært alvorlig tema. Det at disse ungdommene opplevde å bli ekskludert av medelever og ansatte på skolen førte til depresjon, og depresjonen førte til selvmordstanker (Roland 2014). For eksempel fortellingen fra Trond viste det seg at han prøvde å ta sitt eget liv for å slippe å oppleve mobbing og ekskludering på skolen. Den psykiske helsen til Trond kan ha blitt betraktning skadelig ved at han opplevde krenking og vold opptil flere ganger av medelever, selv om en enkelt hendelse kunne vært nok til å få disse vonde bekymringene (Søndergaard 2014). Da han gjorde et forsøk på å ta sitt eget liv med sprit og tabletter fordi han selv ikke opplevde å ikke bli inkludert eller oppleve en tilhørighet i hverken barne- ungdom og kristenskole (Schott & Søndergaard 2014). Han vokste opp i et strengt kristen hjem, og det kan tyde på at han manglet en følelse av tilhørighet og aksept for den han var både i hjem og skole. Schott & Søndergaard (2014) viser til streben etter å føle tilhørighet og frykt for å ikke bli akseptert for den man er.

Selv om krenkelsen kun har skjedd en gang med ungdommene så kan skaden være like alvorlig som når negative hendelser gjentar seg (Kofoed & Søndergaard 2009). De ungdommene som var med i slåsskamp er det også viktig at man har ett system for å følge opp. Når ungdommene stadig havnet i de negative sirklene så er det slik at det er skoleledelsen som tillater det ved at de ikke klarer å få til gode nok rutiner til å stoppe det. Schott & Søndergaard (2014) hevder viktigheten ved å studere miljøet, relasjoner og konteksten rundt i mobbesituasjoner. Ut ifra ungdommens fortellinger er det mulig å se vekk fra Olweus individ perspektiv på mobbing til (Roland, 2014) at mobbing kan være mer sosialt dynamisk (Schott & Søndergaard, 2014).

5.5 Ungdommenes perspektiv om skolens måte å forebygge og håndtere mobbing på

Ut ifra ungdommenes perspektiv i analysen kan det tyde på at det har vært noe utfordringer i ledelsen og organisasjonen knyttet til hvordan skolen forebygget og håndterte mobbing.

5.6 Bli tatt på alvor

Funnene i analysen viser til at ungdommene ikke bare opplevde å bli ekskludert fra medelever, de beskriver også hvordan lærere, foresatte eller skoleledere ikke så eller hørte dem. Marte, Trond, Marius og Morten hadde alle opplevd det å savne å høre til i et inkluderende felleskap blant medelever og lærere i skolemiljøet. Forskning viser til at det er skoleledelsen som skaper skolekulturen blant elever og kollegiet (Søndergaard og Schott 2014). For eksempel Morten ga uttrykk for at han hadde prøvd å gi et rop om hjelp hos en voksen i skolen da han opplevde å bli mobbet av medelever på skolen. Han hadde fortalt at han ønsket å dø fordi smerten var så vond å håndtere på egen hånd. Støen, Fandrem og Roland (2018) viser til teori ved å bli mobbet kan føre til psykiske konsekvenser for mobbeofferet. Han ble møtt med religion av læreren som han slet med å forstå. Ifølge Morten så kunne det tyde på at han ønsket å bli møtt av en stabil og trygg voksen som forsto situasjonen hans slik at han kunne blitt hjulpet til å håndtere mobbeopplevelsen (Schott & Søndergaard 2014).

Morten opplevde å ikke bli møtt av voksenpersonen da han ville fortelle det som var alvorlig for han. Teori viser til Støen, Fandrem og Roland (2018) i forhold til viktigheten at de voksne er seg bevisst på egne holdninger og normer. I Mortens tilfelle så var det en opplevelse av å bli sviktet av systemet. Ungdommene fra analysen har vært avhengig av å kunne få støtte og veiledning for å kunne utvikle seg. I Mortens fortelling var den ansatte på skolen ekskluderende ovenfor for han og han ble ikke tatt på alvor. I dette tilfelle kunne det ført til at Morten opplevde en form for utestenging eller krenkelse fra en ansatt i skolen. I motsetning til disse opplevelsene fortalte han at han ble ivaretatt av familien i hjemmet.

Det er skoleledelsen som kan sette seg inn ulike tiltak i skolen som kan fungere godt for den psykiske helsen for elevene. På den andre siden kan det i Mortens tilfelle tyde på at på skolen ikke hadde gjort en god nok jobb, da ansvaret for skoleleder er at elevene skal ha et trygt og godt psykososialt miljø på skolen. Som skoleleder vil det å sette søkelys på

inkludering blant elever og ansatte grupper i skolen kanskje gjort en forskjell for ungdommene i analysen ved å fremme trivsel i det sosiale miljøet. Skolen skal være et sted der barna trives, og for at de skal ha det bra vil det være en fordel at skoleledelsen har kunnskap om hvor viktig det er for elever å oppleve en tilhørighet i skolesamfunnet (Søndergaard 2014). Schott & Søndergaard (2014) viser til det å være empatisk og anerkjennende voksen i møte med elever som har opplevd krenkelse eller mobbing kan det være en mulighet til å gjenopprette skaden til eleven.

Dersom ikke elever kjenner på disse viktige grunnelementene sånn som i ungdommens tilfelle kan det føre til svikt i skoleledelsen, og de kunne oppleve en form for eksuderingsangst (Søndergaard 2014). For eksempel Trond som ønsket å bli sett av voksne i skolen, og på den andre siden ikke kunne utrykke seg for sine opplevelser ved å ha opplevd psykisk og fysisk vold opptil flere ganger av medelever, gjorde dette hverdagen svært komplisert for han både i hjemmet og på skolen.

De voksne i skolen skal bidra som en støtte for ungdommene ved å være bevisst på sine egne handlinger og ord i praksis, og hvilken metode som fungerer for barna, særlig de som er i en sårbar situasjon. Dette kan sees i sammenheng med at de voksne benytter seg av verdighetsproduksjon til elever som opplever mobbing ved hjelp av regulering, med et ønske om å øke selvfølelsen til elevene (Aarhus Universitet, 2014). Samtidig er det en fordel at de voksne i skolen vet om og ser slike saker som disse informantene, som kanskje ikke alltid kan være like lett å oppdage. I dette tilfelle når vi ser på Tronds fortelling kan det være et brudd på et trygt og godt psykososialt miljø i skolen. Skoleledelsen er ansvarlig for at elevene har det trygt på skolen. Det er i dette tilfellet helt avgjørende hva slags holdninger og verdier som ligger til grunn når det gjelder å handle i praksis for både skoleledelsen og lærere (Søndergaard, 2009).

På den ene siden kunne det vært til nytte for skoleledelsen å utvikle en lærende organisasjon (Senge, 1999) og hatt større fokus på det enn det man føler informantene gir uttrykk for. Det at de voksne hadde hatt mer tillit til hverandre og jobbet mer i team, kunne gi mer positive ringvirkninger blant elevene. Med tanke på å arbeide mot en *felles visjon* sammen med lærere og elever kunne det vært et forsøk på å ta tak i svakhetene og tauskunnskap i organisasjonen for videre utvikling. For eksempel i Mortens og Martes fortellinger utrykte de at skoleledelsen var stolte av å ha en mobbefri skole, slik sett kan det se ut som en dobbeltmoral fra ledelsen. Petter Senge (1999) viser til teori om *mentale modeller* og det kan tyde på at skoleleder kunne hatt et behov for utvikling i organisasjonen ut ifra ungdommens perspektiv.

5.7 Mobbingen ble betraktelig redusert på videregående

I analysen viser det til ungdommene da de startet på videregående fikk oppleve gode sosiale prosesser, vennskap og inkludering i skolen. Det er klart at når man begynner på videregående så er man mer moden og visse forutsetninger forandrer seg så det vil være vanskelig å diskutere hvor stor del skolen og skoleledelsen har for denne utviklingen.

Funnene i analysen viser til at Morten, Marius og Marte ga uttrykk for at de følte seg mer inkludert i det sosiale fellesskapet. For eksempel Marte opplevde å få flere gode relasjoner på videregående. Martes fortelling viser dette med å føle en tilhørighet og aksept kan være med å styrke trivsel og utvikling, og at sosial tilhørighet er et grunnleggende behov hos alle mennesker (Nordahl, Manger, Sørli & Tveit, 2015).

5.8 En person kan være nok

Ut ifra ungdommenes analyse hadde alle forventinger om å bli inkludert og sett av de voksne på skolen. Slik det kommer frem ønsket ungdommene å bli sosialt inkludert både av de ansatte og medelever i skolen fremfor å bli sosialt ekskludert. Her vil jeg diskutere noen eksempler der man ser hvordan dette skjedde i praksis for informantene.

Morten fortalte angående denne rektoren som sluttet i jobben og at kom det inn en ny skoleleder som startet en jobb mot mobbing. Ut ifra hva Morten fortalte så fikk flere av barna på skolen et bedre sosialt nettverk og på den andre siden kan det tyde på en større trygghet i skolehverdagen. Det kan belyse at rektoren gjorde en god jobb når det kom til å skape et mer positivt miljø, og det kan sees i sammenheng med at den nye rektoren reflekterte over egne tiltak i praksis (Fullan og Hargeaves 2016). På en annen side trekker Petter Senge (1999) frem lærende organisasjoner der skoleleder kan skape en *felles visjon* i samarbeid med de ansatte i skolen og i Morten sitt tilfelle kan man si at rektoren har fått til en lærende organisasjon. Skoleleder i samarbeid med de ansatte kan lage en felles plattform og skape en allmenn forståelse med hvordan skolen i fellesskap skal jobbe forebyggende mot mobbing. Morten nevner også at rektoren tok tak i forhold til lærerne og flere lærere ble flyttet eller sagt opp, dette viser at rektoren hadde autoritet til å gjøre de nødvendige grepene for at man skulle få personer som hadde felles mål og visjon. Viser til Jacobsen (2018) teori ved å benytte seg av

trestegs modellen til Kurt Lewin. Det vil si at skoleledelsen jobber med endringsarbeid i organisasjonen for å få et bedre skolemiljø for elevene. Ved *opptining* så kan skoleleder vise til viktigheten ved å forebygge mot mobbing blant elevene. Ved *gjennomføring* så er alle i personalgruppa med på å jobbe for et inkluderende felleskap i skolen, ved *gjennomføring* og *nedfrysning* så viser det til å stadige være bevisste og aktive ved endringen i miljøet.

Her viser det seg at de ansatte i skolen og det å være genuint til stede for elevene kan tyde på de voksnes stabilitet (Schott & Søndergaard, 2014). Det å være en trygg og tilstedeværende voksen ovenfor elevene kan gi elever håp, mot og glede. For eksempel ser vi ut ifra Trond sin fortelling, ser det ut til at læringslysten endret seg da den nye lærer så han i klassen. Det har faktisk snudd hele tilværelsen til Morten, Marius, Trond og Marte fra å oppleve en ekskludering til inkludering. Det at ungdommene opplevde en form inkludering av en lærer, venn, familie eller en relasjon skapte en tilhørighet i livene deres, fremfor at de opplevde ekskludering i relasjoner. Schott & Søndergaard (2014) belyser teori med det å bli møtt med aspekt og respekt i relasjoner reduserer eksklusjonsangsten betraktelig for ungdommen.

5.9 Stå utenfor

Det er beskrevet i teori delen at det stilles strenge krav til opplæringsinstitusjoner med tanke på hvordan de skal ta tak i og følge opp mobbing som er uønskede situasjoner. Her vil jeg gå nærmere i detalj på hvordan informantene har følt at de har blitt ivaretatt i deres møte med mobbing.

3 av informanter forteller at de har opplevd at det er vanskelig å si ifra til en trygg voksen. Trond ble trua på livet dersom han sladra til en voksen om ulike mobbehendelser. Han kom hjem fra skolen og prøvde å skjule store sår han hadde blitt påført av medelever for sin familie. Dette kan sees i sammenheng med Roland (2014) i forhold til hvor psykisk belastende det har vært for Trond i form av ydmykelse og krenkelse. Marte fortalte at det var ingen medelever som ønsket å «snitche», og det var flere medelever som mobbet når lærere ikke kunne se dette. Lærere kan i denne forbindelse merke at det skjer noe, og på den andre siden kan det være en fordel å jobbe med tydelige regler og rammer i skolen for å skape et tryggere miljø (Støen, Fandrem og Roland 2018). I motsetning til Morten som uttrykte at han valgte å si ifra til voksen en voksen i skolen der han opplevde

Human Resources og den *strukturelle* rammen kommer til syne når skoleleder innkaller til møte med både studenten og foreldrene ved mobbesituasjoner viser til teori Bolman og Deal (2018). For eksempel Marte og familien ble innkalt til møte med skoleleder da det foregikk en mobbesak i skolen. Det viser til at rektor tok ansvar for sitt eget arbeidsområdet og videre undersøker nærmere forebygging av mobbing. Dersom rektor på den andre siden ikke hadde innkalt til møte i slike mobbesaker ville rektoren forståes som å ha en unngående lederstil som ikke var kapabel til å gripe viktige saker for elevene som utgjør et brudd på arbeidsoppgavene.

For at elevene skal ha trygge rammer på skolen krever det et samarbeid blant de ansatte. Rektor kan legge til rette for samtaler i skolen ved at de ansatte kan snakke om tauskunnskap om for eks. mobbesituasjoner ute i skolegården. Det å kunne sette ord på hendelser i praksis, og drøfte hvordan man kan løse ting kan være svært utviklende for en lærende organisasjon, *Teamlæring* (Petter Senge 1999). Det at skolen i Martes tilfelle ikke klarte å fortsette å følge opp om mobbingen tok slutt kan grunnes i flere faktorer, det er mulig at kunnskapen skolen hadde om mobbing ikke var tilstrekkelig slik at de ikke klarte å sette i gang de rette tiltakene. Ressursene kunne også være begrenset slik at personene som kunne hjulpet på dette området ikke kunne være tilstrekkelig til stede for å avdekke videre mobbing.

Petter Senge (1991) viser til begrepet *felles visjon* der han legger vekt på at det er viktig at alle i et læringsmiljø får en felles forståelse på hvordan man skal angripe problematikken istedenfor for at hver enkelt lærer gjør det på sin måte. Ved å utvikle dette ved en læringsinstitusjon vil man ofte kunne motvirke faktorer som mangel på tid, ressurser og kunnskap ved den enkelte og oppnå ting i felleskap som man ikke hadde klart alene.

5.10 Blomstret

Tre av informantene forteller om et vendepunkt i livene sine. For Marius var det å bli akseptert og respektert på skolen av læreren. Han forteller at det å føle seg sett og tatt på alvor av læreren gjorde at han ikke brydde seg om de elevene som plaget han. Dette medførte at han fikk det bra med seg selv, ble genuint interessert i fag, og hadde fokus på det som økte livskvaliteten på skolen. Javo snakker om begrepet empowerment, det å gi de tilbake myndigheten over egen hverdag (Bjørnsrud & Nilsen, 2012). det å føle at man blir sett og hørt sier Javo er en viktig del av dette. Stille spørsmål som får frem hvordan de selv opplever egen hverdag og jobbe ut ifra det. Morten forteller om at han opplevde å få en venn som slo ned mobberen og hadde etter det en mobbefri periode i livet. Selv om det på ingen måte er den

rette måten å håndtere en slik situasjon med vold, på den andre siden opplevde Morten en form for beskyttelse av en venn som ville forsvare han. Rektor valgte å sende hjem han som faktisk hadde mobbet Morten fremfor han som hadde forsvart han. Marte fortalte at ved overgang til videregående så sluttet mobbingen og hun fant mer sin måte å være på.

6. Avslutning

Målet med denne oppgaven var å undersøke hvordan unge mennesker har hatt det i skolen når det kommer til mobbing og hvordan det har påvirket dem. Videre var det interessant å høre hva slags tiltak som ble gjort fra ledelsen og de ansatte når det kommer til mobbing i skolen.

Forebyggende faktorer for mobbing i skolen med søkelys på relasjonsbygging og interaksjon mellom elev og lærere, vennskapsoppbygging, tillitsfullt samarbeid med barnets hjem og utvikling av sosial og kulturell kompetanse. I intervjuene er det ungdommenes perspektiv som er utgangspunktet når det kommer til å svare på problemstillingen som videre støtter seg til relevant teori som omhandler ulike perspektiver på mobbing med paradigmeskifte, sosial eksklusjonsangst og organisasjonsledelse. Studien er avgrenset ved å utelukke intervju av ledelsen i skolen, familiens hjem, medelever og lærere. Målet har vært å få ett innblikk i ungdommenes opplevelser når det kommer til mobbing, og hvordan det har påvirket dem for å fremheve hvor grunnleggende det er å jobbe forebyggende mot mobbing og hvordan man skal håndtere mobbing som skjer. Dette er fundamentalt for at elever skal kunne vokse og utvikle seg i et trygt og robust skolemiljø.

På slutten vil jeg komme med innspill på forslag til videre arbeid og forskning som kan gjøres for å utdype dette arbeidet samt komme med tanker om hva som er en svakhet med en slik oppgave som dette.

6.1 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg intervjuet ungdommene med tanke på å få et innblikk i hvordan de opplevde skolesituasjonen med tanke på mobbing og hvordan de ble møtt av skolen som organisasjon. Det har blitt diskutert deres erfaring opp mot lovverket og teori som går inn på disse temaene. Denne kunnskapen er utviklet igjennom en kvalitativ undersøkelse knyttet til ustrukturerte intervjuer med 4 ungdommer.

Funnene i oppgaven belyser at alle ungdommene har opplevd krenkelser og mobbing av andre medelever eller av voksne som har jobbet på skolen. Det viser til at skolen kunne jobbet mer med kulturen, konteksten og relasjoner for å forebygge mot sosiale prosesser på avveie (Schott 2009). Informantene har ytret et ønske om trygge rammer i form av samspill med andre medelever, lærere, skoleledelse og hjemmet. Uti ifra hva ungdommene forteller med tanke på hva skolene har gjort mot forebygging for mobbing ble det satt pris på en *Human Resource* lederstil som hadde søkelyset mot en *felles visjon* blant personalgruppa som beskrevet av teoretikeren Petter Senge (1999). Det er vanskelig å vite om skolene har hatt en felles visjon, men utfra informantenes synspunkt kan man trekke slutningen at det ikke fungerte godt nok for dem. Alle informantene opplevde mobbing i skolen, og at det har vært for dem både en psykisk og en fysisk påkjenning. Det kom tydelig frem fra intervjuene at informantene beskrev hvor viktig det var for dem å bli sett og ha en tilhørighet i form av et vennskap eller en trygg relasjon. I de tilfellene dette falt vekk fortalte alle at de hadde opplevd en følelse av og ikke bli sett og dette stemmer godt overens med Søndergaard og Roland som beskriver tilhørighet som en viktig faktor for å ikke bli ekskludert.

Gjennom opplæringsloven §9-A er skoleledelsen ansvarlig for at elevene skal ha et trygt psykososialt miljø i skolen, og ledelsen er pliktig til å handle aktivt når mobbing oppstår. Ved å intervju informantene har jeg fått et innsyn i hva som ble gjort av tiltak på skolen som organisasjon. Flere av informantene beskriver situasjoner der det viser seg at skolen ikke har klart å følge opp på en god nok måte som har medført at mobbingen har vedvart. Flere av informantene nevner at mobbingen ble tatt opp med rektor og lærere, men at arbeidet veldig fort forsvant da det ikke ble utarbeidet gode nok planer for å følge opp problemet. Dette viser at det i mange tilfeller å følge opp over tid er det som er vanskeligst, dette kan man nok alle kjenne seg igjen i. Det er kanskje ikke så vanskelig å ha en tanke om hvordan man vil ting skal være, men det å faktisk gjøre det over tid er vanskelig og tidkrevende.

Funnene viste at skolene som hadde tydelige voksne som tok tak i mobbingen, ledelse som handlet aktivt over tid når mobbing oppstod og det å ha et inkluderende felleskap uttrykte ungdommene skapte mer ro i hverdagen. Ungdommene beskrev at disse opplevelsene gjorde at de kunne føle seg tryggere på skolen, økt livskvalitet og bedre læringsglede.

6.2 Videre arbeid og svakheter med oppgaven

I videre arbeid med en slik oppgave kunne det vært interessant og gjort oppfølgingsintervjuer av informantene med bakgrunn i at man har opparbeidet seg kunnskap. Det hadde vært interessant og fått nærmere innblikk i generelle aktivitetsplaner for noen av skolene som er relevant for denne oppgaven slik at man kunne sagt noe om hva de skulle gjøre. Dette er for å få rede på hva slags spesifikke tiltak skolen som organisasjon benytter seg ved forebygging og bekjempelse av mobbing.

Utfordringene med en slik tilnærming som denne oppgaven er at man baserer seg på den enkeltes informant sin historie, man har ingen måte å validere deres utsagn. I flere tilfeller kunne det vært interessant å få belyst sidene fra foreldre og skoleledelsen for å få ett større bilde. Dette var noe jeg var klar over underveis og har bevist prøvd å ikke tilegne dette noen innvirkning på oppgaven og har stolt på at det informantene har beskrevet er vært riktig og har hele tiden fått inntrykket fra intervjuene at de var ærlige.

Det verdifulle med denne avhandlingen er at ungdommen selv har gitt uttrykk for egne opplevelser og erfaringer knyttet til mobbehendelser i skolen.

7. Referanseliste

Aarhus Universitet. (2014, 11. desember). Når mobning griber en skoleklasse (Video).

YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=uIysfQNbxHg>.

Aasen, P. (2006). *Skoleledelse- i et utdanningspolitisk perspektiv. I utdanningsledelse*. Oslo: Cappelen forlag.

Askland, L. og Sataøen, S. O. (2009). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Bjørnsrud H., Nilsen S (red). (2012) *Tidlig innsats, bedre læring for alle?*

Pinnegar, S., & Daynes, J. G. (2007). Locating Narrative Inquiry Historically: Thematics in the Turn to Narrative. In D. J. Clandinin (Ed.), *Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology* (pp. 3–34). Sage Publications, Inc

Blix B. H., Sørly R. (red). (2017). *Fortelling og forskning. Narrativ teori og metode i tverrfaglig perspektiv*. Orkana akademiske

Bolman & Deal (2018) *Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse. Struktur, HR, politikk og symboler*. Gyldendal Akademisk, Oslo.

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (6. utg.). Oxford University Press.

Fullan M., Hargreaves A. (2016) *Arbeidskultur for bedre læring i alle skoler. Hva er nødvendig lærerkapital?* Oslo, kommuneforlaget.

Hentet 15.01.2020 fra

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Hentet 31.1.2022 fra: <https://exbus.dk/>

Hentet 17.11.2021 fra:

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_13

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Jacobsen, D. I. (2018). Organisasjonsendringer og endringsledelse. Fagbokforlaget, Bergen.

Jensen, H. og Juul, J (2003): Fra lydighet til ansvarlighet. Om pedagogisk relasjonskompetanse. Oslo: Pedagogisk forum.

Kirkhaug R. (2019) *Lederskap Person og funksjon* (2.utg.). Oslo, Universitetsforlaget.

Kleven T. A., Hjordemaal F. R. (2018) Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering (3 utg.) Bergen, Fagbokforlaget.

Kofoed, J. & Søndergaard, D. M. (2013). Søndergaard (Red.), *Mobning gentænkt*. København: Hans Reitzel Forlag.

Kunnskapsdepartementet. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2002-12-20-112?clickOrigin=dNL/lov/1998-07-17-61%7C%7Cc11%7C%7Cp9a-3%7C%7Cfn0>

Kvale, S & Brinkmann, S. (2015). Det kvalitative forskningsintervju. (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Moshuus, G. H., & Eide, K. (2016). The Indirect Approach: How to Discover Context When Studying Marginal Youth *International Journal of Qualitative Methods* 15(1). <https://doi.org/10.1177/1609406916656193>

Møller, J.& Ottesen, E. (red) (2011). *REKTOR SOM LEDER OG SJEF- om styring, ledelse og kunnskapsutvikling i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Nordahl, T., Sørli, M-A., Manger, T & Tveit, A. (2015). Atferdsproblemer blant barn og unge. Bergen: Fagbokforlaget.

Roland E. (2014) *Mobbingens psykologi. Hva kan skolen gjøre?* (Utg.2) Oslo, Universitetsforlaget.

- Schott, R. M. (2009). Mobning som socialt begreb: Filosofiske refleksjoner over definitioner. I J. Kofoed & D. M. Søndergaard (Red.). *Sociale processer på afveje* (1.utg). København: Hans Reitzels Forlag.
- Schott, R. M. & Søndergaard, D. M. (2014). *School Bullying; New Theories in Context*. 63 Cambridge University Press.
- Senge, P., M. (1999) *Den femte disiplin: kunsten å utvikle en lærende organisasjon*. Oslo, Egmont hjemmets bokforlag.
- St.meld.nr.30 (2003-2004). *Kultur for læring*. Det kongelige utdannings-og forskningsdepartement. Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/contentassets/988cdb018ac24eb0a0cf95943e6cdb61/no/pdfs/stm2_00320040030000dddpdfs.pdf
- Støen J., Fandrem H., Roland E. (2018). *STEMMER I MOBBESAKER. Resultater og erfaringer fra Stigma-prosjektet* (red). Fagbokforlaget, Bergen.
- Søndergaard, D. M. (2012). Bullying and social exclusion anxiety in schools. *British Journal of Sociology of Education*, 33(3), 355-372.
- Thagaard, T. (2013). *systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (4. utg.). Bergen, bokforlag.
- Udir (2013). Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/hvordan-er-lareplanene-bygd-opp/>
- Utdanning og forskningsdepartementet (2006). *Kunnskapsløftet- reformen i grunnskoleopplæringen og videregående opplæring*. Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/ufd/prm/2005/0081/ddd/pdfv/256458-kunnskap_bokmaal_low.pdf

8. Vedlegg

Vedlegg 1: Prosjektbeskrivelse og deltagere i MaCE

Prosjektbeskrivelse av Marginalisation and Co-created Education

Marginalisation and Co-created Education (MaCE) er et Erasmus+prosjekt som ble påbegynt i 2018 og fullføres i 2021. Prosjektet er et samarbeid mellom Universitetet i Sørøst-Norge, University of Cumbria i England og Via University College i Danmark. Prosjektet søker å lære mer om skole og utdanning gjennom intervjuer med ungdom og unge voksne, samt trekke veksler på studentenes egne erfaringer med skolegang og eventuelt tidligere frafall fra videregående opplæring og høyere utdanning. Prosjektet har som delmål å utruste studenter i forskning gjennom et akademisk fellesskap preget av felles innsats. Studentene er deltakende aktører i gjennomføring av datainnsamling, og som medskapere i forståelsen av materiale.

I året 2019/2020 er det med 10 studenter som medforskere i prosjektet, hvorav alle studerer ved Universitetet i Sørøst-Norge. Studentene som skriver FOU- og bacheloroppgave tilknyttet prosjektet, går på studiene grunnskolelærer og spesialpedagogikk. Det er i tillegg to masterutdanninger tilknyttet prosjektet, master i pedagogikk og master i forebyggende arbeid for barn og unge.

Som deltaker i prosjektet har studentene deltatt på undervisning og seminarer utover deres studieløp. På høstsemesteret ble det gjennomført fire økter med nettundervisning hvor studentene ble introdusert for teori og metode relevant for prosjektet og for gjennomføringen av datainnsamling. Studentene har deltatt på to ukelange seminarer om metode og analyse samt mindre samlinger på campus. Årlig arrangerer MaCE et analyseseminar, der studenter og forskere legger frem funn de har gjort i forskningen så langt i prosjektet. I år var seminaret tenkt som en nasjonal og regional konferanse. På bakgrunn av fare for smitte av Corona-viruset i Norge vår 2020 er konferansen avlyst. Studentene vil likevel lage en digital presentasjon der de presenterer sine foreløpige funn. Denne deles med prosjektets samarbeidspartene i regionen, samt internt ved USN.

Metoden som er benyttet i prosjektet er gjennomgående og er en samtalebasert intervjuform som kan karakteriseres som «indirekte» (Moshuus & Eide, 2016). Datamaterialet i MaCE består av til sammen 67 intervjuer gjennomført av fjorårets og årets studenter, samt forskere i prosjektet. Informantene er ungdom og unge voksne i alderen 16-25 år som går på yrkesfaglige linjer med høyt frafall, har sluttet på skolen eller har tidligere skoleavbrudd, er unge arbeidsledige på kurs i regi av NAV, har kort botid i Norge eller av andre grunner har en usikker tilknytning til skole og arbeidsliv. Informantene er bosatt på Østlandet og det er spredning i kulturell bakgrunn. Informantene er rekruttert via prosjektets nettverk, og det er tilstrebet at ungdommene blir spurt om deltakelse av andre enn intervjueren selv.

Studentene som er med i prosjektet kan selv velge tema for sin oppgave, ut fra prosjektets og studiets ramme. Alle studenter i prosjektet har fått tilgang til å benytte seg av intervjuer gjennomført av andre i prosjektgruppen. Slik har studentene fått tilgang til et rikt datamateriale. Prosjektet er innmeldt til Norsk senter for forskningsdata (NSD), og alle informanter har skrevet under på samtykkeerklæring. Studentene som deltar i prosjektet er innmeldt til NSD og har skrevet under på taushetserklæring. For å sikre informantenes sikkerhet er intervjuene anonymisert under transkriberingen.

Vedlegg 2: Medforskere

Studenter som har vært medforskere i MaCE skolesemester 2019/2020:

Ruth Belinda Hansen Waltila

Veronica Rønning

Lillian Dyhre Lia

Fathia M. Farah

Thomas Lindstad

Susann Steinsvik

Marianne Vikanes

Christine Vibe Langerud

Kamilla Lærum Sandok

Vedlegg 3: Informasjon om deltagelse fra MaCE

Vi inviterer deg til forskningsprosjektet

«Marginalization and Co-Created Education»

Bakgrunn og formål

Vi ønsker å intervju unge som velger bort skolen sammen med ungdom som ikke gjør dette. Vi ønsker å få vite mer om unge som gjennomfører eller avbryter sin skolegang og hvilke planer de har og hvordan de ser på framtiden. Det skjer mye i ungdomsårene og vi ønsker derfor å få lov til å spørre deg igjen senere også. På den måten vil vi lære mer om hvordan utdanningsfortellinger og oppveksterfaringer former unges vei inn i voksenlivet.

Forskningsprosjektet er et samarbeid mellom Fakultet for helse- og sosialvitenskap og Fakultet for humaniora-, idretts- og utdanningsvitenskap ved Universitetet i Oslo. På prosjektet deltar forskere og studenter fra master- og bachelorprogrammer ved universitetet på disse fakultetene.

Hva innebærer deltagelse i studien?

Deltakerne til dette forskningsprosjektet blir kontaktet gjennom de videregående skolene og NAV-kontorer i fylket. Du som inviteres til å delta blir kontaktet fordi du går på en studieretning hvor tidligere forskning har vist at flere har valgt å avbryte sin skolegang eller fordi du har avbrutt din skolegang.

Undersøkelsen vil bestå av intervjuer. Disse intervjuene vil ha form som samtaler hvor vi vil være ute etter å få vite hva du holder på med til daglig, hva du interesserer deg for, hva du tenker at du vil gjøre framover og vi vil gjerne vite hva du har holdt på med tidligere. Dersom du gir din tillatelse, vil vi ta digitale opptak av samtalen. Lydopptakene vil senere bli nedskrevet.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Lydopptakene og de nedskrevne samtaleene vil være tilgjengelige for prosjektgruppen som deltar som intervjuere og de databehandlerne som vil hjelpe oss å skrive ned opptakene. De digitale lydopptakene vil deretter slettes når prosjektet er ferdig og personopplysningene erstattes med en koblingsnøkkel som vil oppbevares adskilt fra det som er skrevet ned. Prosjektgruppen består av og forskerne ansatt på høgsolen som deltar i innsamlingen av intervjuene og studenter i perioden hvor de skriver sine avhandlinger.

Alle deltakere i prosjektet vil anonymiseres i alle publikasjoner fra prosjektet slik at ingen kan gjenkjennes. Publikasjonene vil være mastergradsavhandlinger og vitenskapelige artikler.

Prosjektet vil følge deltakerne i studien over flere år og skal avsluttes 31. desember 2023. Da vil koblingsnøkkelen med navneliste ødelegges. Da vil datamaterialet være anonymt.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. De som kontaktet deg på våre vegne vil ikke få vite om dette.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med oss som leder prosjektet:

Mette Bunting

Dosent i Pedagogikk

Universitetet i Sørøst-Norge

Telefon 41471590

mette.bunting@usn.no

Geir H Moshuus

Førsteamanuensis, Dr.polit

Universitetet i Sørøst-Norge

Telefon 40044410

geir.moshuus@usn.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: NSD

NSD

Universitetet i Sørøst-Norge
 Att: Mette Bunting
Mette.bunting@usn.no

Vår dato: 07.08.2018

Vår ref: 61 1 1 1/LAR/LR

Deres dato:

Deres ref.

VURDERING AV BEHANDLING AV SÆRSKILTE KATEGORIER PERSONOPPLYSNINGER I PROSJEKTET «MARGINALIZATION AND CO- CREATED EDUCATION (MACE)»

NSD — Norsk senter for forskningsdata AS viser til meldeskjema innsendt 13.06.2018.

Meldingen gjelder behandling av personopplysninger til forskningsformål.

Etter avtale med den behandlingsansvarlige, Universitetet i Sørøst-Norge, har NSD foretatt en vurdering av om den planlagte behandlingen er i samsvar med personvernlovgivningen.

Resultat av NSDs vurdering:

NSD vurderer at det vil bli behandlet særskilte kategorier av personopplysninger om etnisk bakgrunn, helseforhold og seksuelle forhold frem til 31.12.2023.

NSDs vurdering er at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, og at lovlig grunnlag for behandlingen er allmenn interesse (tredjepersonopplysninger) og samtykke (øvrige opplysninger).

Vår vurdering forutsetter at prosjektansvarlig behandler personopplysninger i tråd med: _
 opplysninger gitt i meldeskjema og øvrig dokumentasjon _ dialog med NSD, og Vår
 vurdering (se nedenfor) _ Universitetet i Sørøst-Norge sine retningslinjer for datasikkerhet,
 herunder regler om hvilke tekniske hjelpemidler det er tillatt å bruke

Nærmere begrunnelse for NSDs vurdering:

1. Beskrivelse av den planlagte behandlingen av personopplysninger

Formålet med studien er å utforske hvorfor noen klarer å gjennomføre videregående opplæring, og andre ikke. Det vil blant annet ses på hvem som avbryter utdanningen samt hva som kjennetegner dem og deres oppvekst- og skoleerfaringer sammenliknet med andre på samme alder.

61 111 LAR/LR

Utvalget vil bestå av personer født i perioden 1997—2002 som har avbrutt sin skolegang eller som går på videregående skole på studieretninger hvor mange statistisk faller fra. Utvalget anslås å utgjøre rundt 75—90 personer.

Rekruttering skjer via NAV-kontorer, oppfølgingstjenesten og videregående skoler i Telemark, Vestfold og Buskerud. Disse formidler informasjon om prosjektet til potensielle deltakere. For å sikre frivillig deltakelse, anbefaler vi at potensielle deltakere bes om selv å ta kontakt med forskergruppen dersom de ønsker å delta.

Det innhentes personopplysninger gjennom personlige Intervjuer. Det gjøres i denne forbindelse lydopptak. Intervjuene vil dreie seg om informantenes bakgrunn og lokalmiljø, skolehverdag og tanker om fremtiden.

Det vil kunne fremkomme enkelte opplysninger om tredjepersoner, slik som foreldre. Disse opplysningene behandles med grunnlag i allmenn interesse. All øvrig behandling av personopplysninger i prosjektet er basert på utvalgets informerte samtykke.

Basert på en helhetsvurdering av prosjektets art og omfang, vurderer NSD at det er tilstrekkelig at deltakerne selv samtykker til deltakelse, så sant de er over 16 år. Det gis likevel informasjon til foreldre via skolen. Utvalg som rekrutteres via NAV vil være begrenset til personer over 18 år. Ifølge meldeskjema skal personopplysninger behandles frem til 31.12.2023.

2. Personvernprinsipper

NSDs vurdering er at behandlingen følger personvernprinsippene, ved at personopplysninger; - skal behandles på en lovlig, rettfærdig og åpen måte med hensyn til den registrerte (se punkt 3 og 4) - skal samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål og der personopplysningene ikke viderebehandles på en måte som er uforenelig med formålet (se punkt 1 og 3) - vil være adekvate, relevante og begrenset til det som er nødvendig for formålet de behandles for (se punkt 6) - skal lagres slik måte at det ikke er mulig å identifisere de registrerte lengre enn det som er nødvendig for formålet (se punkt 5 og 6).

3. Lovlig grunnlag for å behandle særskilte kategorier og/eller strafferettslige personopplysninger

Det fremgår av meldeskjema at det vil bli innhentet samtykke fra de registrerte. NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger er lovlig fordi: ● det skal innhentes uttrykkelig samtykke fra de registrerte og ● forsker har oppfylt den særskilte rådføringsplikten Samtykke innhentes ved at deltakerne signerer på samtykkeskjema i papirform.

Det behandles samtidig enkelte opplysninger om tredjepersoner, slik som foreldre. NSD vurderer at den planlagte behandling av personopplysninger er lovlig fordi:

- det er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse
- formålet er knyttet til vitenskapelig forskning

61111 LAR/LR

- samfunnets interesse i at behandlingen finner sted klart overstiger ulempene for den enkelte
- det iverksettes nødvendige tiltak (garantier) for å sikre de registrertes rettigheter og friheter
- forsker har oppfylt den særskilte rådføringsplikten

Opplysninger om foreldre, venner eller liknende vil kunne være viktig for å få et inntrykk av bakgrunnen for elevens frafall fra videregående. Behandlingen anses som nødvendig for prosjektets formål, og vil være begrenset i omfang. Det vil ikke fremkomme identifiserbare opplysninger om tredjepersoner i publikasjonen. Dersom det mot formodning skulle fremkomme direkte identifiserbare opplysninger om tredjepersoner på lydopptak, vil disse fjernes ved transkribering. Det vurderes på dette grunnlag at samfunnsnyttens av at behandlingen finner sted klart overstiger ulempen for den enkelte.

Det vil videre gis informasjon til foreldre gjennom skolen ved at lærer sender ut informasjonsskriv. I den grad det ikke gis informasjon til tredjepersoner, vurderes det at det kan unntas fra informasjonsplikten på grunnlag at det vil være uforholdsmessig vanskelig, jf.

personvernforordningen art. 14.5 b. Vi gjør oppmerksom på at dette ikke begrenser den registrertes øvrige rettigheter, slik som retten til innsyn, protest eller retting.

4. De registrertes rettigheter

For den samtykkebaserte delen av prosjektet, vurderer NSD at den registrerte har krav på å benytte seg av sin rett til informasjon, innsyn, retting og sletting av personopplysninger, begrensning og dataportabilitet.

Behandlingen er basert på samtykke fra den registrerte, og vedkommende kan utøve sine rettigheter, herunder trekke tilbake samtykket, ved å ta kontakt med prosjektansvarlig.

NSD vurderer at informasjonsskrivet hovedsakelig er godt utformet, og vil gi de registrerte god informasjon om hva behandlingen innebærer. For å tilfredsstille kravene i det nye personvern regelverket* må det imidlertid tilføyes opplysninger om det følgende:

- At samtykke er det lovlige grunnlaget for behandling av personopplysninger i prosjektet (behandlingsgrunnlaget)

– Retten til å be om innsyn, retting, sletting, begrensning og dataportabilitet – Retten til å klage til Datatilsynet

– Kontaktinformasjon til institusjonens personvernombud

For forslag til formuleringer, henviser vi til vår mal til informasjonsskriv, som nå er oppdatert i henhold til nytt personvernregelverk. Denne kan finnes på våre nettsider:

http://www.nsd.gilp.no/personvernombud/hjelp/informasjon_samtykke/informere_om.html

Hva gjelder den ikke-samtykkebaserte behandling av tredjepersonopplysninger, har den registrerte krav på å benytte seg av sin rett til innsyn, retting, sletting, begrensning, protest og dataportabilitet. Det kan, som nevnt ovenfor, unntas fra retten til informasjon.

I informasjonsskriv *til foreldre* må det komme klarere frem at det kan forekomme tredjepersonopplysninger om foreldrene i intervjuene, og det må beskrives hvilke typer opplysninger dette kan være snakk om. Det må videre opplyses om at behandlingsgrunnlaget er allmenn interesse, samt at de har rett til blant annet å kunne protestere og be om innsyn.

61 111 LAR/LR

Vi forutsetter at reviderte informasjonsskriv sendes til personvernombudet@nsd.no innen det opprettes kontakt med utvalget. Husk å oppgi prosjektnummer.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har Universitetet i Sørøst-Norge plikt til å svare innen en måned. Vi forutsetter at prosjektansvarlig informerer Universitetet i Sørøst-Norge så fort som mulig, og at Universitetet i Sørøst-Norge har rutiner for hvordan henvendelser fra registrerte skal følges opp.

5. Informasjonssikkerhet

Koblingsnøkkel oppbevares adskilt fra øvrig datamateriale på ekstern harddisk i låst skap samt på prosjektleders passord beskyttede personlige område på institusjonens tjener. Øvrig datamateriale oppbevares på sikkert område ved Universitetet i Sørøst-Norge, der kun forskerne har tilgang.

I tillegg vil rundt 20 bachelor- og masterstudenter ha begrenset tilgang på data i prosjektet. Tilgangen vil ikke inkludere direkte identifiserende personopplysninger, og vil være begrenset til noen få intervjuer hver. Studentene vil oppbevare sine data på eget område på institusjonens tjener.

NSD forutsetter at personopplysningene behandles i tråd med personvernforordningens krav og Universitetet i Sørøst-Norges retningslinjer for informasjonssikkerhet.

6. Varighet

Ifølge meldeskjema skal personopplysninger behandles frem til 31.12.2023. Opplysninger som kan knyttes til en enkeltperson skal da slettes/anonymiseres.

Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan bli identifisert. Dette gjøres ved å:

- slette navn eller andre identifikatorer
- slette eller grov kategorisere alder, bosted og andre bakgrunnsopplysninger
- slette eller sladde lydopptak

Universitetet i Sørøst-Norge må kunne dokumentere at datamaterialet er anonymisert.

Meld fra om endringer

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD via Min side. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringen gjennomføres.

Informasjon om behandlingen publiseres på Min side* Meldingsarkivet og nettsider Alle relevante saksopplysninger og dokumenter er tilgjengelig: · via Min side for forskere, veiledere og studenter · via Meldingsarkivet for ansatte med internkontrolloppgaver ved Universitetet i SørøstNorge.

NSD tar kontakt om status for behandling av personopplysninger

Etter avtale med Universitetet i Sørøst-Norge vil NSD følge opp behandlingen av personopplysninger underveis og ved planlagt avslutning.

61111 LAR/LR

Vi sender da en skriftlig henvendelse til prosjektansvarlig og ber om skriftlig svar på status for behandling av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt ved spørsmål. Vi ønsker lykke til med behandlingen av personopplysninger.

Med vennlig hilsen

Marianne Høgetveit Myhren

Marianne Høgetveit Myhren seksjonsleder

Lasse André Raa rådgiver

Lovhenvisninger

NSDs vurdering er at den planlagte samtykkebaserte behandlingen av

personopplysninger: ● er regulert av personopplysningsloven, jf. S 2.

- oppfyller prinsippene i personvernforordningen om: o lovlighet, rettferdighet og åpenhet jf. art. 5.1 a) o formålsbegrensning jf. art. 5.1 b) o dataminimering jf. art. 5.1 c) o lagringsbegrensning jf. art. 5.1 e) ● kan finne sted med hjemmel i personvernforordningen art. 6.1 a), art. 9.2 a) ● gjennomføres på en måte som ivaretar de registrertes rettigheter jf. personvernforordningen art. 11—22

NSD legger til grunn at institusjonen også sørger for at behandlingen gjennomføres i samsvar med personvernforordningen:

- art. 5.1 d) og art. 5.1. f) og art. 32 om sikkerhet

NSDs vurdering er at den planlagte ikke-samtykkebaserte behandlingen av

personopplysninger: ● er regulert av personopplysningsloven, jf. S 2.

- oppfyller prinsippene i personvernforordningen om: o lovlighet, rettferdighet og åpenhet jf. art. 5.1 a) o formålsbegrensning jf. art. 5.1 b) o dataminimering jf. art. 5.1 c) o lagringsbegrensning jf. art. 5.1 e) ● kan finne sted med hjemmel i personvernforordningen art. 6.1 e), art. 9.2 j) jf. personopplysningsloven SS 8 og 9 ● kan gis unntak for å gi informasjon om behandling av personopplysninger, jf. art. 14.5 b)

NSD legger til grunn at institusjonen også sørger for at behandlingen gjennomføres i samsvar med personvernforordningen:

- art. 5.1 d) og art. 5.1. 0 og art. 32 om sikkerhet

Vedlegg 5: MaCe The indirect approach

The indirect approach – a theme based interview guide

This guide contains an introduction and seven themes for the conversation we wish to share with you.

In the very beginning of our conversation, we want to give to an Introduction to the project, talk about anonymity, consent, the fact that you can withdraw from the project and why we record our conversation.

Theme 1 During this part of the conversation we would like to learn more about different topics you chat about on a daily basis with your network and surroundings. To learn about your interest we will start with questions about popular culture, local events, the area that we meet, sports and other activities. The reason for this is that we want to find topics you enjoy to talk about, and enjoyed even before you met with us.

Theme 2 In this part of our conversation, we are eager to learn more about you and your life story. A life story can be seen as a biography or your story told a long a timeline.

Theme 3 is all about how you view the future.

Theme 4 is dedicated to your school experiences, both current ones and from the past.

Theme 5 We would like to understand some of the stories and events you regard as meaningful in your life.

Theme 6 is about your everyday life at school or about leaving school.

Theme 7 As our conversation is going to an end we would like to connect the dots. We might ask questions related to previous topics to clarify details or to make sure that we understood you correctly. Here is a list of keyword we might tap in to:

- Family
- Friends

- School attendance
- Your parents
- School mates
- Teachers
- Other adults
- Cell phone, computers and social media
- Books at your house
- Your bedroom
- Economy

Vedlegg 6: Erindringsnotat

Erindringsnotat

Erindringsnotatet er en viktig del av forskningsarbeidet. Erindringsnotatet benyttes både som en del av innsamlet datamateriale og som nyttig informasjon i forkant av et evt. nytt intervju med en informant.

Vi har satt opp noen punkter et slikt notat bør inneholde, men det er ikke tenkt at disse bør følges verken slavisk eller i den rekkefølgen. Vi opplever gjerne at intervjuene arter seg forskjellig, og slik blir også erindringsnotatene forskjellige. Skriv det på din måte! Men ta en titt på listen under og sjekk at du har fått med viktig informasjon.

- 1) Tid, sted, fiktivt informantnavn, navn på intervjuer.
- 2) En beskrivelse av intervjuet
- 3) En beskrivelse av egen opplevelse av intervjuet
- 4) Er det momenter som kommer fram under disse temaene:
 - a. Familie (Bosituasjon, andre ting som er oppstått i familien?)
 - b. Skoleerfaringer (Hva gjør ungdommen nå? Linje? NAV? Tiltak?)
 - c. Interesser (Hva er ungdommen opptatt av på fritiden nå?)
 - d. Personlig historie
 - e. Fremtidstanker
 - f. Annet (Er det noe vi bør merke oss, og ta hensyn til i neste runde?)

Vedlegg 7: Taushetsplikt

Dato: 25.01.2019

[Klikk her for å skrive inn tekst.](#)

Tilgang til data

Jeg, Rikke Jacobsen, får med dette tilgang til data fra prosjektet «Marginalisation and CO-created Education» grunnet deltakelse i prosjektet som medforsker. Opplysningene er underlagt taushetsplikt. Taushetsplikten gjelder også etter at min deltakelse i prosjektet er avsluttet.

Opplysningene skal kun benyttes i arbeidet med min bachelor- eller masteravhandling. Dersom senere bruk er aktuelt, må dette avtales spesielt med Universitetet i Sørøst-Norge v/prosjektleder.

Jeg forplikter meg herved til å behandle data og personidentifiserbare opplysninger på sikker måte (på passord-beskyttet område, kryptert minnepenn el) i tråd med de anvisninger som veileder, prosjektleder eller andre ansvarlige i prosjektet gir.

Jeg forplikter meg også til aldri å dele personidentifiserbare opplysninger fra prosjektet med andre enn deltakerne i prosjektet. Det innebærer også aktivt å hindre andre i å få tilgang til disse opplysningene.

Jeg er innforstått med at bakveisidentifisering (forsøk på å finne den reelle identiteten til de personer dataene gjelder for) eller forsøk på rekonstruksjon av personidentifiserbare opplysninger på grunnlag av innsamlet eller utlevert materiale ikke er tillatt. Resultatene må ikke offentliggjøres på en slik måte at det medfører risiko for identifisering av enkeltpersoner.

Når mitt engasjement i prosjektet er avsluttet skal alt materiale og eventuelle datafiler slettes. Dette er mitt ansvar, og jeg har plikt til å gi universitetet beskjed når det er utført.

Ved brudd på avtalen vil tillatelsen til å bruke dataene fra Universitetet i Sørøst-Norge bli trukket tilbake.

Underskrifter:

Student

Veileder

Rikke Jacobsen

www.usn.no

